

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Heidi Kentta & Maria Mustajärvi

LAPSEN EDUN KRITEERIT VARHAIS- KASVATUKSEN NÄKÖKULMASTA

Sosiaali- ja terveystieteiden
2018

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Heidi Kentta & Maria Mustajärvi
Opinnäytetyön nimi	Lapsen edun kriteerit varhaiskasvatuksen näkökulmasta
Vuosi	2018
Kieli	Suomi
Sivumäärä	65 + 1 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Varhaiskasvatuksessa on parhaillaan menossa rakenteellisia muutoksia sekä uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 myötä valtava pedagogisen toiminnan muutos. Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa varhaiskasvattajien tietoa lapsen edun kriteereistä sekä selvittää, miten niitä voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa. Työn tarkoituksena oli herättää varhaiskasvattajia pohtimaan lapsen edun tärkeyttä ja ajankohtaisuutta.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu lapsen edun historiasta, varhaiskasvatuksesta sekä lastensuojelusta. Käsitteinä työssä ovat varhaiskasvatus, lastentarhanopettaja, lastensuojelu, ennaltaehkäisy sekä lapsen etu. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisesti eli laadullisesti, ja haastattelut toteutettiin lastentarhanopettajille teema-haastatteluina. Saatu aineisto käsiteltiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta.

Tieto lapsen edun kriteereistä oli vähäistä, mutta lapsen etu ja sen toteuttaminen koettiin hyvin tärkeäksi. Lapsen edun kriteerejä voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa monin erilaisin keinoin sekä suunnitellusti että arjen hetkissä. Lastentarhanopettajat nostivat esiin kolme teemaa, jotka he kokivat tärkeimmiksi lapsen edun toteutumisen kannalta. Lapsen osallisuus, aikuisen läsnäolo sekä lapsen yksilöllinen huomioiminen edesauttavat lapsen edun toteutumisessa ja toteuttavat lapsen edun kriteerejä. Lastentarhanopettajat kokevat, että varhaiskasvatus on tärkeä osa ennaltaehkäisevää työtä.

ABSTRACT

Author	Heidi Kentta & Maria Mustajärvi
Title	The Criteria for Defining the Best Interest of the Child from Early Childhood Education Point of View
Year	2018
Language	Finnish
Pages	65 + 1 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

There is a structural transition and a huge modification of the pedagogical activities going on in the early childhood education system. The purpose of this bachelor's thesis was to find out what early childhood educators know about the criteria for defining the best interest of the child, and to determine how you can implement them in your work. The purpose of this bachelor's thesis was to make early childhood educators think about the child's best interest and its topicality in today's society.

The theoretical framework of this bachelor's thesis contains information about the history of the rights of the child, early childhood education and child welfare. The concepts are early childhood education, kindergarten teacher, child welfare, prevention and the best interest of a child. The research is qualitative, and the interviews were carried out with kindergarten teachers. The questionnaires were analyzed by material-based content analysis.

Early childhood educators knew little about the criteria for the best interest of a child but the best interest of a child and implementing it were considered important. The criteria of the child's best interest can be implemented in early childhood education in many different ways by planning activities or experiencing it in the everyday life of a daycare center. Kindergarten teachers emphasize three themes, that they felt like were the most important in fulfilling the child's best interest. Child participation, an adults' presence and paying attention to each child individually help to promote the best interest of a child and to follow the criteria of the best interest of a child. Kindergarten teachers emphasize that early childhood education system is an important part of preventative work.

Keywords	Early childhood education, child welfare, prevention, child's best interest
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	LAPSEN EDUN HISTORIA	9
	2.1 Geneven julistus.....	9
	2.2 YK:n lapsen oikeuksien sopimus.....	10
	2.2.1 Sopimuksen tavoite	10
	2.2.2 Sopimuksen tulkinta.....	11
	2.2.3 Erityiset huomiot sopimuksesta	12
	2.3 Ihmisoikeussopimukset.....	12
	2.3.1 Kansalais- ja poliittiset oikeudet	13
	2.3.2 Taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet	13
	2.3.3 Kollektiiviset oikeudet	13
	2.4 Lapsiasiavaltuutettu	13
3	VARHAISKASVATUS	15
	3.1 Varhaiskasvatuksen historia.....	15
	3.2 Varhaiskasvatus nykyään.....	16
	3.2.1 Varhaiskasvatuslain tavoitteet.....	17
	3.2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.....	18
	3.2.3 Varhaiskasvatuksen henkilöstö	20
	3.3 Lapsen etu varhaiskasvatuksessa	21
4	LASTENSUOJELU	24
	4.1 Lastensuojelulain tavoite	24
	4.2 Lapsen edun kriteerit.....	25
	4.3 Lapsen edun kriteerit käytännössä	26
	4.4 Lasten suojelu päiväkodeissa	27
5	TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO	31
	5.1 Tavoitteet ja lähtökohdat.....	31
	5.2 Tutkimusote	32

5.3	Tutkimuksen kohde ja aineiston keruu	33
5.4	Aineiston analysointi	34
5.5	Eettisyys ja validius	35
6	TUTKIMUSTULOKSET	38
6.1	Tieto lapsen edun kriteereistä	38
6.2	Lapsen edun kriteerit varhaiskasvatuksessa.....	41
6.3	Kriteerien toteuttaminen käytännössä.....	42
6.3.1	Tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi.....	42
6.3.2	Läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet	45
6.3.3	Ymmärrys ja hellyys	49
6.3.4	Turvallinen kasvu ympäristö ja rajat.....	52
6.3.5	Itsenäisyys, osallisuus ja vaikuttaminen	56
6.3.6	Kieli, kulttuuri ja uskonto	59
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	62
8	POHDINTA.....	67
	LÄHTEET.....	70

LIITTEET

KUVA- JA KUVIOLUETTELO

Kuva 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36).....	19
Kuvio 1. Vastaajien tieto edun kriteereistä.....	39
Kuvio 2. Tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi (ilmaisut).....	43
Kuvio 3. Läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet (ilmaisut).	46
Kuvio 4. Ymmärrys ja hellyys (ilmaisut).	49
Kuvio 5. Turvallinen kasvuympäristö ja rajat (ilmaisut).....	53
Kuvio 6. Itsenäisyys, osallisuus ja vaikuttaminen (ilmaisut).	56
Kuvio 7. Kieli, kulttuuri ja uskonto (ilmaisut).	59

LIITELUETTELO**LIITE 1. Saatekirje**

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksessa on parhaillaan menossa rakenteellisia muutoksia liittyen ryhmäkokoihin ja henkilöstöjen ammatilliseen kelpoisuuteen, sekä uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 myötä monissa päiväkodeissa on meneillään valtava pedagogisen toiminnan muutos. Saman aikaisesti lastensuojelussa puhutaan paljon resurssien vähydestä sekä ennaltaehkäisevän työn merkityksestä yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa. Tässä työssä on yhdistetty nämä kaksi näkökulmaa: lastensuojelu ja varhaiskasvatus lapsen edun kriteerien kautta.

Olemme valinneet lähestymistavaksi lasten suojellisen näkökulman varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa tehdään ennakoivaa ja ennaltaehkäisevää työtä lasten parissa. Tutkimme, miten varhaiskasvatuksessa toteutuvat lapsen edun kriteerit, jotka ovat lastensuojelulaissa ennaltaehkäiseviä keinoja. Koemme työn tarpeelliseksi, sillä ennaltaehkäisevä työ korostuu lasten parissa nykypäivänä entistä enemmän. Muutoksenkin keskellä lapsen etu ja lapsen edun kriteerit ovat meidän työtämme ohjaavia tekijöitä, jotka valitettavan usein unohtuvat.

Tutkimus on laadullinen tutkimus ja suoritettiin haastattelemalla varhaiskasvatuksessa työskenteleviä lastentarhanopettajia. Haastattelut toteutettiin temahaastatteluna ennalta laadittujen kysymysten pohjalta. Kysymykset oli lähetetty ennakkoon haastateltaville, jotta he voisivat paremmin perehtyä aiheeseen oman ryhmänsä kanssa. Haastattelujen litteroinnin jälkeen haastatteluista poimittiin toistuvia teemoja ja työ rakennettiin teemojen ympärille. Haastattelut toteutettiin Pohjanmaan alueen päiväkodeissa.

2 LAPSEN EDUN HISTORIA

Lapsen edussa on kyse lapsen näkemysten kuulemisesta ja kohtaamisesta. Etu voi koskea yksittäistä lasta tai lapsia ryhmänä. Lapsen etu toteutuu parhaiten silloin, kun lapsen yksilölliset tarpeet asetetaan etusijalle ja etua harkittaessa on otettu huomioon lapsen oikeuksien sopimus, sen sisältämät oikeudet ja määräykset lapsen edusta ja sen ensisijaisuudesta. (Pajulammi 2013, 101.)

2.1 Geneven julistus

Lapsen oikeuksista ja edusta on puhuttu jo ensimmäisen maailmansodan aikana. Lastensuojelutyö vaati tuolloin suurta kehittymistä ja kansainvälistä yhteistyötä, jotta sodan runtelemassa Euroopassa lapset saisivat tarvitsemansa avun. Lapsen oikeudet ja vallitsevat huonot olosuhteet tiedostettiin, mutta lastensuojelutyö ei pystynyt konkreettisiin muutoksiin, sillä kaikki apu keskitettiin noina aikoina akuutin hädän lapsiin. (Paavilainen 2012, 28.) Akuutin kriisin aikana, vuonna 1920, Suomi liittyi Kansainväliseen lastenavun Unioniin (Paavilainen 2012, 52).

Merkittävä asia lasten edun kehityksessä oli Unionin laatima Geneven julistus. Julistus laadittiin 1923 lasten oikeuksista ja se levisi nopeasti ympäri maailmaa. Julistuksessa todettiin, että lapsella on oikeus säännölliseen sekä ruumiilliseen että henkiseen kehittymisen mahdollisuuteen. Nälässä olevaa lasta tulee ruokkia, sairasta lasta hoidettava, henkisesti jälkeen jäänyttä lasta autettava sekä koditonta lasta suojeltava. Julistukseen kirjattiin myös, että hädän aikoina lapsen on oltava ensimmäisenä autettavien joukossa. Lapsi on tuotava sellaiseen asemaan, että hän kykenee tekemään töitä ja samalla täytyy varoa, ettei lasta käytetä työvoimana. Lapsi tulee kasvattaa siten, että hän oppii huomioimaan toisia ihmisiä. (Paavilainen 2012, 52; Geneva Declaration of the Right of the Child 1924.)

Lastensuojelua tehnyt Kansainliitto hyväksyi tämän julistuksen vuonna 1924. Julistuksen myötä Kansainliitto ryhtyi edistämään lastensuojelutyötä kaikkialla maailmassa. Jo parissa vuodessa julistuksesta oltiin tietoisia laajalla alueella, ja sen tunnusti yli 40 maata. (Paavilainen 2012, 52.)

2.2 YK:n lapsen oikeuksien sopimus

Suomessa on tullut lakina voimaan vuonna 1991 YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Tämä sopimus katsoo lapsen olevan aktiivinen subjekti. Lapsella on siis oikeus vaikuttaa omiin asioihinsa ja itseään koskeviin päätöksiin. Lapsen oikeuksien sopimukseen on rakennettu pohja lapsioikeudelle. Lapsioikeuden kautta on siirrytty yhä enemmän lapsille kuuluvien oikeuksien suojeluun. Sopimus pitää sisällään näkemysten siitä, mikä on hyväksi lapselle ja lapsen edun mukaista. (Hakalehto-Wainio & Nieminen 2013, 13; Unicef 2018, 4–5.)

2.2.1 Sopimuksen tavoite

Sopimuksen tavoitteena on poistaa epäoikeudenmukaisuuksia sekä lapsiin kohdistuvaa huonoa kohtelua. Se pitää sisällään tarkat ja tiukat linjaukset hyvästä ja arvostavasta kohtelusta jokaisessa elinympäristössä, jossa lapsi on aktiivisena toimijana. Sopimuksessa korostetaan sitä, miten lapsia tulee kohdella yhteiskunnassa, ja sopimuksesta löytyvät lapsia koskevat oikeudet ja velvollisuudet. (Hakalehto-Wainio 2013, 18.)

Sopimuksessa turvataan lapsen perusoikeuksia usealla eri artiklalla (Unicef 2018, 8–12), jotka liittyvät laajemmin lapseen yksilötasolla. Näitä perusoikeuksia ovat sananvapaus, oikeus yksityisyyteen, uskonnonvapaus, oikeus kieleen ja kulttuuriin ja oikeus saada tuoda näkemyksensä ilmi. Perustarpeiden lisäksi lapsen oikeuksia tulisi toteuttaa myös muissa yhteyksissä. Hakalehto-Wainio (2013, 25) kirjoittaa, että perheen lisäksi tulisi kiinnittää huomiota lapsen kohteluun myös kouluissa, terveydenhuollossa ja päiväkodeissa. Lapsen oikeuksien sopimus on siirtänyt yhteiskunnan lapsen suojelusta entistä laajempaan lapsen oikeuksien suojaamiseen.

Lapsen oikeuksien sopimuksen kolmannessa artiklassa (Unicef 2018, 7) on ensimmäistä kertaa mainittu lapsen etu ja lapsen edun ensisijaisuus. Lapsen etu ja sen ensisijaisuus on otettava huomioon tehtäessä päätöksiä lasta koskevissa asioissa. Kolmannessa artiklassa (Unicef 2018, 7–8) sopimusvaltiot on veloitettu takaamaan lapselle välttämättömimmän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon laillisten huoltajien oikeudet ja velvollisuudet. Nämä toimet pitävät sisällään erilaiset

päätökset, palvelut, menettelyt ja muut toimenpiteet, joita toteutetaan yhteiskunnan eri osa-alueilla (Hakalehto-Wainio 2013, 31).

2.2.2 Sopimuksen tulkinta

Hakalehto-Wainio (2013, 33–34) painottaa, että sopimus on tulkinnan varainen. Se lähtee ajatuksesta, jossa pyritään pääsemään mahdollisimman lähelle lapsen etua vastaavaa tulkintaa. Tulkinta vaihtelee sen mukaan, mistä tahosta on kyse, joka päättää lapsen edusta ja siihen liittyvistä tekijöistä.

Lapsen etu on itse lapsen oikeuksien sopimuksessa kolmitasoinen. Se jaetaan suoraan sovellettavaan oikeuteen, perustavanlaatuisen oikeusperiaatteeseen ja menettelysääntöön. Suoraan sovellettavaa oikeutta ovat tuomioistuimissa toteutettavat päätökset ja toiminnot. Perustavanlaatuisilla oikeussäädöksillä voidaan tulkita avoimia säännöksiä, jotka on johdettu lapsen oikeuksien sopimuksesta. Menettelysäännössä määritellään lapsen etua ja se on ensisijaisena ratkaisuperiaatteena. Päätöksentekijä on velvollinen osoittamaan, miten lapsen etuja on pohdittu ja mille periaatteelle päätös on perustettu. (Hakalehto-Wainio 2013, 33.)

Lapsen etu ja käsitteen tulkintaerot tulevat esiin eri ammattikuntien painotuksista. Eri ammattitahot edistävät kukin omalla tavallaan lapsen etua, josta johtuen lapsen etua ja edun ensisijaisuutta tarkastellaan eri näkökulmista, eivätkä ne aina kohtaa toisiaan. Yhteisenä tekijänä on se, että kaikkien ammattiryhmien on perustettava omat arvionsa lapsen oikeuksien julistukseen. (Hakalehto-Wainio 2013, 34.)

Lapsenhuoltolain (L. 8.4.1983/361) mukaisesti huollon tarkoituksena on turvata tasapainoinen kehitys lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Perheellä on päävastuu kokonaisvaltaisesta kasvusta ja kehityksen tukemisesta, mutta myös valtiolla on oma osansa tässä prosessissa. Valtion tehtävänä on tukea perheitä heidän tehtävässään ja seurata sekä puuttua tilanteisiin, jotka asettavat lapsen vaaraan. Julkisen vallan tehtävänä on luoda edellytyksiä sille, että lapsen hyvinvoinnin ja yksilöllisen kasvun tukeminen onnistuvat. Tätä varten on alle kouluikäisille lapsille turvattu päivähoitopaikka varhaiskasvatuslaissa subjektiivisena oikeutena. (Hakalehto-Wainio 2013, 37; Nieminen 2013, 56.)

Sopimuksessa olevat oikeudet esitetään jakamalla ne kolmeen luokkaan. Nämä kolme luokkaa ovat hyvinvointiin ja kehitykseen liittyvät oikeudet kuten ravinto ja koulutus, oikeus saada suojelua haitallisilta asioilta sekä oikeus osallistua ja vaikuttaa. (Hakalehto-Wainio 2013, 36.)

2.2.3 Erityiset huomiot sopimuksesta

Sopimuksessa on tuotu erikseen ilmi eri artikloissa keskeisiä seikkoja, jotka on otettava huomioon puhuttaessa ja päätettäessä lapsen edusta ja oikeuksista. Lapsen oikeuksien sopimukseen on kirjattu lapsen oikeus lepoon, vapaa-aikaan, leikkimiseen sekä osallistumiseen kulttuuriin ja taiteisiin. Lapsella on myös oikeus saada osakseen erityistä suojelua ja huolenpitoa jokaisessa ympäristössä, jossa hän on. Lapsella on oikeus vapaaseen itseilmaisuuksiin ja jokaisella, joka kykenee muodostamaan mielipiteen, on oikeus se myös tuoda esiin. Lasten oikeuksien sopimuksessa on korostettu, että pelkkä lasten näkemysten selvittäminen ei ole riittävää, vaan jokainen on velvoitettu ottamaan lapsen näkemys huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Hakalehto-Wainio 2013, 37–39.)

Keskeisin elementti lapsen edun arvioinnissa on lapsen oikeus saada oma näkemyksensä huomioon otetuksi. Hakalehto-Wainio (2013, 39) ja Pajulammi (2013, 97) kirjoittavat, että puhuttaessa lapsen osallisuudesta, olisi ehkä parempi käyttää ilmaisua lapsen oikeudesta vaikuttaa. Lapsen oikeuksien toteuttaminen ja niiden esiin nostaminen riippuvat paljon aikuisista ja aikuisten halusta toteuttaa lapsen oikeuksia. Lapsen oikeudet näkyvät aikuisten velvollisuuksina.

2.3 Ihmisoikeussopimukset

Lasten ihmisoikeussuojan kannalta merkittäviä sopimuksia ovat myös ihmisoikeussopimukset. Eri ihmisoikeussopimukset koskevat yhtä lailla sekä aikuisia että lapsia. Näihin sopimuksiin kirjattuihin ihmisoikeuksiin kuuluvat kansalais- ja poliittiset oikeudet, taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet, kollektiiviset oikeudet, sekä naisten ja vammaisten oikeudet. (Pelastakaa Lapset ry 2018.)

2.3.1 Kansalais- ja poliittiset oikeudet

Kansalais- ja poliittisten oikeuksien sopimus vahvistaa lasten oikeuden suojeluun (Pelastakaa Lapset ry 2018). Sopimuksessa korostettuja teemoja ovat muun muassa oikeus elämään, oikeus yksityisyyteen, mielipiteen- ja sananvapaus sekä kidutuksen ja syrjinnän kieltö. Näihin oikeuksiin luetaan mukaan myös naisten ja tyttöjen oikeudet koulutukseen ja työelämään liittyvissä tasa-arvo kysymyksissä. (Ihmisoikeudet.net 2018.)

2.3.2 Taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet

Tässä yleissopimuksessa käsiteltävät oikeudet liittyvät työntekoon, hyvinvointiin ja terveyteen, asumiseen, koulutukseen sekä kulttuuriin. Sopimuksessa määritellään jokaisen oikeus sosiaaliturvaan, mikä takaa riittävän ravinnonsaannin, vaatetuksen sekä asumistason. Myös vammaisten ihmisoikeudet on otettu huomioon sosiaalisten oikeuksien kautta. Itsemääräämisoikeus, osallistuminen yhteiskunnan tapahtumiin ja yhdenvertaisuuden kehittäminen ovat tärkeitä tavoitteita vammaisten oikeuksien suojelemisessa. (Ihmisoikeudet.net 2018.)

2.3.3 Kollektiiviset oikeudet

Kollektiivisissa oikeuksissa käsitellään oikeutta kehitykseen sekä seksuaalioikeuksia. Julistukseen on kirjattu kehityksen tavoitteina olevan koko yhteiskunnan ja yksilöiden hyvinvoinnin jatkuva parantaminen osallisuuden ja niistä koituvien hyötyjen kautta. Oikeus kehitykseen painottaa erityisesti osallistumisen tärkeyttä. Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan yksilön oikeutta itse määrätä omaan seksuaalisuuteen ja kehoon liittyvistä asioista. Lasten kohdalla painotetaan oikeutta kehon koskemattomuuteen sekä ilmaista itseään haluamallaan tavalla. (Ihmisoikeudet.net 2018.)

2.4 Lapsiasiavaltuutettu

Lapsiasiavaltuutettu toimii lasten äänen vahvistajana ja heidän puolestapuhujana. Valtuutettu tekee huomioita, arvioi ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa lainsäädännössä ja yhteiskunnallisissa päätöksissä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen pohjalta. Lapsiasiavaltuutettu toimii itsenäisesti valtion viranomaisena,

jonka toiminta on perustettu eduskunnan säätämän lain mukaan. Valtuutettu toimii oikeusministeriön yhteydessä, mutta ministeriö ei ohjaa mitenkään valtuutetun toimintaa ja työtä. Lapsen edun ja oikeuksien toteutumiseksi lapsiasiavaltuutetun tulee tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa. Yhteistyökumppaneita ovat esimerkiksi kunnat, kirkot, tutkijat, alan asiantuntijat, järjestöt, yritykset, sekä muut lapsipolitiikan toimijat. (Lapsiasia 2018; L. 21.12.2004/1221.)

Laki lapsiasiavaltuutetusta (L. 21.12.2004/1221) kirjaa valtuutetun tehtäviksi arvioida lapsen edun toteutumista, ja seurata lasten ja nuorten elinolosuhteita puutteiden huomaamiseksi. Valtuutetun tulee arvioida lainsäädännön ja yhteiskunnallisten päätöksentekojen vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja kehittää sitä tekemällä erilaisia aloitteita ja ohjeita lasten hyväksi. Hänen tehtävänä on kehittää yhteistyötä eri lapsiasiatoimijoiden välille sekä turvata YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutuminen ja sen edistäminen. (L. 21.12.2004/1221.)

Yhteydenpito lapsiin ja nuoriin kuuluu myös valtuutetun tehtäviin, jotta hän pystyy välittämään lasten mielipiteitä päätöksentekijöille. Mielipiteitä kerätään tekemällä erilaisia kyselyjä sekä tapaamalla lapsia henkilökohtaisesti. Lapsia koskeva tieto täytyy välittää myös takaisin lapsille, lasten parissa työskenteleville sekä muulle kansalle. Tärkeänä lähtökohtana nähdään siis lapsiasiavaltuutetun työssä lasten mielipiteet ja heidän viestinsä, joita valtuutettu vastaanottaa verkkosivuillaan ja kirjeitse. (Lapsiasia 2018.)

Lapsiasiavaltuutetun on raportoitava vuosittain valtioneuvostolle sekä kerran neljässä vuodessa eduskunnalle lasten ja nuorten oikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumisesta. Vuosikirjaan tulee kirjata valtuutetun toiminta, lasten hyvinvoinnin kehitys ja lainsäädännössä havaitut puutteet. Valtuutetun on laadittava myös toimintasuunnitelma. Hänen tärkeisiin tehtäviin kuuluu säännöllinen yhteydenpito ja raportointi YK:n oikeuksien komitealle lasten ja nuorten edun toteutumisesta. (Lapsiasia 2018; L. 21.12.2004/1221.)

3 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatusta ohjaavat muun muassa seuraavat lait: lastensuojelulaki (417/2007), sosiaalihuoltolaki (710/1982), varhaiskasvatustalaki (36/1973), asetus lasten päivähoidosta (239/1973), laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005), YK:n lapsen oikeuksien julistus (1989) sekä valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2011, 89.) Tässä työssä käsitellään varhaiskasvatusta ja viitataan varhaiskasvatuksella päiväkodeissa tapahtuvaan toimintaan. Työssä käytetään sanoja päivähoito, päiväkotiki sekä varhaiskasvatus rinnakkain.

3.1 Varhaiskasvatuksen historia

Karilan, Kinoksen ja Virtasen (2001, 14–15) mukaan varhaiskasvatus on Suomessa muotoutunut vuosien mittaan julkisesti organisoitavaksi ja se nähdään osana pohjoismaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Varhaiskasvatus on osa sosiaali- ja perhepoliittista palvelumuotoa. Tutkimusten mukaan Suomessa päivähoitoa ja varhaiskasvatusta on pidetty ensisijaisesti yhteiskunnan tarjoamana sosiaalisena tukena perheille. (Karila ym. 2001, 14–15.)

Varhaiskasvatuksen ensimmäisenä ”oppi-isänä” pidetään Friedrich Fröbeliä, joka loi alkuperäisen kasvatustalafilosofian sekä lastentarha-aatteen. Varhaiskasvatus käsite ei ole kuitenkaan ollut käytössä vielä kovinkaan kauan, vaan se on otettu käyttöön vasta 1970-luvun alussa silloisen päivähoidon koulutussuunnitelman yhteydessä. (Karila ym. 2001, 13.)

Fröbel toi mukanaan varhaiskasvatukseen paljon uutta tietoa, mitä yhä edelleen nykypäivänä käytetään. Fröbel loi muun muassa pohjan yhteistyölle vanhempien kanssa, antoi merkityksen kasvatuksen sisällölle, loi jatkumon esiopetuksen ja alaluokkien välille sekä loi pohjan varhaiskasvatukselle tieteenalana. Suurin Fröbelin pyrkimyksistä oli tukea lasten fyysistä ja psyykkistä kehitystä kokonaisvaltaisesti. (Helenius 2001, 52.)

Helenius (2001, 54) kirjoittaa, että Fröbelin luomaan ohjelmaan oli vahvasti kytköksissä myös aikuisen vetämä ohjattu toiminta, sekä lapsen omatoimisuuden tukeminen. Vapaalle leikille asetettiin entistä enemmän arvoa, ja työntekijöiltä vaadittiin yhä kasvavissa määrin herkkyyttä huomata kasvatukselliset ja opetukselliset hetket.

Niiranen ja Kinon (2001, 61) mainitsevat tutkimuksessaan, että suomalaisella varhaiskasvatuksella on ollut neljä vaihetta: Fröbeliläisen tradition vaihe, tuokiokeskeisyyden vaihe, pedagogisen hämmennyksen vaihe sekä lapsikeskeisyyden renessanssi. Nämä vaiheet ovat siivittäneet varhaiskasvatuksen matkaa nykyiseen muotoonsa ja tämän vuosikymmenen kokopäiväpedagogiikkaan, jossa osallisuus ja yksilöllisyys ovat avainasemassa.

3.2 Varhaiskasvatus nykyään

Varhaiskasvatus on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kokonaisuus, joka koostuu lapsen kasvatuksesta, opetuksesta sekä hoidosta. Ideologinen perusta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on yhtäläiset mahdollisuudet hoitoon ja kasvatukseen eri sosiaalipalvelujen piirissä. Suomessa jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus päivähoitoon ja yleisiin lastenhoidollisiin palveluihin. Varhaiskasvatuksen painopisteenä on pedagogiikka. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää erilaisissa puitteissa esimerkiksi yksityisissä tiloissa tai erikseen tätä tarkoitusta varten tehdyissä tiloissa eli päiväkodeissa. (L.19.1.1973/36; Hujala, Roos, Valpas & Vlasov 2016, 14–15.)

Kunnan on järjestettävä päivähoito ja varhaiskasvatus siinä laajuudessa ja toimintamuodoin, mitä kunnassa oleva tarve edellyttää. Kunta voi itse järjestää vaaditun päivähoiton, tai tehdä ostosopimuksen muun kunnan kanssa. Kunta voi ostaa palveluita myös yksityisiltä tuottajilta. Järjestettäessä päivähoitoa kunnan on otettava huomioon lasten etu, esimerkiksi varhaiskasvatusta on saatava omalla äidinkielenään sen ollessa suomen-, ruotsin- tai saamenkieli. (L.19.1.1973/36.)

Pölkin ja Vornasen (2015, 2) mukaan varhaiskasvatusta voidaan käyttää sekä yleisenä lasten hoitomuotona, mutta myös erityisenä tukimuotona lapsille, joilla on eri-

tyisiä haasteita. Varhaiskasvatuksen pedagogiseen pohjaan liittyvät oleellisesti ennakointi ja ymmärrys varhaisen oppimisen ja kehityksen merkityksestä. Varhaiskasvatuksella on suuri merkitys ihmisen kasvuun ja kehitykseen, ja sillä voidaan ennalta ehkäistä ja lieventää lapsen ja perheen kohtaamia haasteita. Varhaiskasvatuksella ei voida täysin korjata kaikkia puutteita, vaan mukaan on otettava myös lasten suojelullinen näkökulma. (Kronqvist 2017, 11–12.)

Puhuttaessa päivähoiton muutoksista, Huhtanen (2004, 24, 100) kirjoittaa, että päivähoitossa on tapahtunut jo monia toiminnallisia ja rakenteellisia muutoksia. Päivähoiton muuttuminen subjektiiviseksi oikeudeksi on ollut merkittävimpiä muutoksia varhaiskasvatuksen piirissä. Myös sosiaalipalveluiden kehittämishankkeessa yhtenä merkittävänä osa-alueena on päivähoiton kehittäminen perheiden tuen vahvistamiseksi. Varhaiskasvatuspalveluiden monipuolisuutta halutaan lisätä siten, että jokainen perhe löytäisi sopivan palvelun ja saisi tarvitsemansa tuen ja avun. Samalla päivähoiton painopistealueeksi otettiin lapsen kehityksen ja oppimisen sekä perheiden kasvatustyön tukeminen ja varhainen puuttuminen. Kehittymistä kaivataan vielä kunnallisella tasolla hyvinvointi- ja lapsipolitiikassa. Kehitettävää on siinä, miten lapsia koskeva tieto välittyy varmimmin päätöksentekoon. (Huhtanen 2004, 24, 100.)

3.2.1 Varhaiskasvatustalain tavoitteet

Varhaiskasvatustalain (L. 19.1.1973/36) määrittelee päiväkodeissa tapahtuvaa varhaiskasvatustalain toteuttamista. Varhaiskasvatustalain tavoitteena on tukea lasta kokonaisvaltaisesti hänen iän ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsen tulee saada kasvua, kehitystä ja hyvinvointia edistävää laadukasta varhaiskasvatustalain. Lasta tulee tukea yksilöllisesti ja järjestää tarvittavaa erityistä tukea varhaiskasvatustalain yhteistyössä moniammatillisten tiimien kanssa. (L. 19.1.1973/36.)

Varhaiskasvatustalain on toimittava yhteistyössä vanhempien tai muun huoltajan kanssa lapsen edun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Jokaiselle lapselle on annettava yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja edistettävä heidän elinikäistä oppimistaan huomioiden heidän yksilölliset tarpeensa ja lähtökohtansa. Lapselle on annet-

tava turvallinen ja oppimista edistävä varhaiskasvatusympäristö, jossa lapsi saa oppia ja kehittää omia vuorovaikutustaitojaan. Lapselle on turvattava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeissa asioissa. Varhaiskasvattajan tehtävänä on huomioida lasten ominaiset tavat toimia ja toteuttaa niitä omassa pedagogisessa toiminnassaan. (L. 19.1.1973/36; Kronqvist 2017, 12.)

3.2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 18–19) puhutaan arvoperustasta. Nämä arvot on suoraan johdettu YK:n lapsen oikeuksien julistuksesta. Lapsella on oikeus yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun, syrjimättömyyteen, hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun. Hänen mielipiteitään on kuultava ja lapsen etu on asetettava ensisijalle.

Opetushallitus on laatinut valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016), joita jokaisen varhaiskasvatustyöyksikön on noudatettava. Varhaiskasvatussuunnitelman tehtävänä on edistää yhdenvertaista varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteutumista ja kehittämistä. Se velvoittaa kaupunkeja luomaan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, jossa on otettava huomioon kaupungin omat erityispiirteet sekä lasten ja perheiden tarpeet. Tämän lisäksi perusteet velvoittavat tekemään jokaiselle lapselle oman henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9.)

Lähtökohtana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ovat hänen omat tarpeensa, mielenkiinnonkohteensa ja etunsa. Se laaditaan yhteistyössä vanhempien ja lapsen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen omat tavoitteet ja toiminnan suunnittelussa pyritään löytämään ne menetelmät, joiden avulla lapsi pääsee tavoitteisiinsa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma toimii lähtökohtana toiminnan suunnittelulle. Toimintaa tulisi toteuttaa siten, että jokaisella lapsella on oikeus ja mahdollisuus kehittyä ja edetä oppimisessaan, ja että oppiminen olisi lapselle mielekästä jatkos-

sakin. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (kuva 1) toimii työvälineenä pedagogisen toiminnan toteuttamisessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36.)

Kuva 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36).

Pedagogista toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa avainasemassa on kokonaisvaltaisuus. Toiminnan tavoitteena on kehittää lapsen hyvinvointia ja laaja-alaista osaamista (kuva 1). Ajattelu ja oppiminen, osallistuminen ja vaikuttaminen, teknologinen osaaminen, itsestä huolehtimisen taidot, vuorovaikutustaidot ja itsensä ilmaisu ovat laaja-alaisen osaamisen osa-alueita. Jotta lapsi kasvaa ja kehittyy, on hänellä

oikeus monipuolisiin kokemuksiin oppimisen eri alueilla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39.)

Kasvatus ja opetus tulisi tapahtua ikätason mukaisesti, samalla ottaen huomioon lasten ajatukset ja mielenkiinnonkohteet. Pääpaino tulee antaa lapsen ideoinnille, mutta henkilöstön tehtävänä on toteuttaa toiminta ideoiden pohjalta. Esimerkiksi keskustelemalla lasten kanssa, kuuntelemalla heitä ja havainnoimalla heidän leikkejään ja piirustuksiaan saa ideoita siitä, mikä lapsia kiinnostaa. Lapsi oppii asioita parhaiten silloin, kun hän saa toimia lapselle ominaisilla tavoilla. Lapsen on saatava leikkiä, liikkua ja tutkia ympäristöään. Oppimisen välineinä voi käyttää erilaisia menetelmiä, kuten leikkiä, laulua, piirtämistä, satuja ja kuvakortteja. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 32–34; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36–37.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 37) työntekijät on velvoitettu dokumentoimaan, arvioimaan sekä kehittämään omaa toimintaansa vastaamaan lasten tavoitteisiin heidän etunsa mukaisesti. Pedagogisen toiminnan viitekehys toimii työntekijöitä ohjaavana dokumentoinnin välineenä. Pedagogisessa toiminnan viitekehyksessä on vahva arvoperusta, joka on johdettu YK:n lapsen oikeuksien julistuksesta.

3.2.3 Varhaiskasvatuksen henkilöstö

Päiväkodissa on oltava vaadittu määrä ammatillisesti pätevää henkilöstöä. Lapsiryhmässä tulee olla vähintään yksi sellainen henkilö, jolla on ammatillinen kelpoisuus ottaa vastuu kahdeksasta yli kolme vuotta täyttäneestä tai neljästä alle kolme vuotiaasta lapsesta. (L. 16.3.1973/239.) Vähintään joka kolmannella päiväkodissa työskentelevällä on oltava ammatillinen kelpoisuus. Lapsiryhmässä saa olla läsnä samanaikaisesti vain kolmea kasvatustehtävissä olevaa ammattilaista vastaava määrä lapsia. Henkilöstömitoituksesta voidaan poiketa tilapäisesti esimerkiksi sairastapauksissa. (L. 19.1.1973/36.)

Jos lapsiryhmässä on erityistä tukea ja kasvatusta tarvitseva lapsi tai lapsia, on se huomioitava kasvatustehtävissä olevan henkilöstön määrässä ja lapsiryhmän

koossa. Mahdollisuuksien mukaan lapsiryhmään on hankittava erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevaa lasta varten avustaja. Kunnalla on oltava käytössä erityislastentarhanopettajan palveluita niitä lapsia varten, joilla on tarve erityiselle tuelle. (L.16.3.1973/239.)

Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen (2011, 94) kirjoittavat, että päiväkodin kasvatusvastuulliseen henkilöstöön kuuluvat päiväkodin johtaja ja varhaiskasvattajat, joita ovat lastentarhanopettajat, sosionomit, erityislastentarhanopettaja, lastenhoitajat sekä avustajat.

Lastentarhanopettaja vastaa opetuksesta, kasvatuksesta ja koko päivän kattavasta pedagogisesta suunnittelusta sekä tiimin toiminnasta (Järvinen ym. 2011, 95). Lastentarhanopettajiksi valmistutaan yliopistosta suorittamalla varhaiskasvatuksen kandidaattiohjelma, jossa perehdytään varhaiskasvatukseen monipuolisesti. Varhaiskasvatuksen kandidaattiohjelma antaa valmiudet toimia kasvattajana ja opettajana varhaiskasvatuksessa. (Jyväskylän yliopisto 2018.) Lastentarhanopettajana voi työskennellä myös sosionomi (AMK), jos on suorittanut varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot valtioneuvoston asetuksen vaatimassa laajuudessa (L. 29.4.2005/272).

3.3 Lapsen etu varhaiskasvatuksessa

Suomalaisen varhaiskasvatuksen ydin ja suurina arvo on, että lapsi saa olla lapsi (Hujala ym. 2016, 27). Varhaiskasvatuksessa lapsen etua ajaa ensisijaisesti varhaiskasvatuslain mukaisesti laadittava lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 10) määrittelee pohjan varhaiskasvatussuunnitelmalle, jossa lähtökohtana ovat lapsen oma etu sekä henkilökohtaiset tarpeet. Varhaiskasvatussuunnitelma täytetään siten, että siihen asetetut tavoitteet kohdistuvat pedagogiselle toiminnalle ja mahdollisimman konkreettisoin keuin. Vasu laaditaan yhdessä huoltajan kanssa, jolloin saadaan muodostettua laajempi kokonaisuus lapsen etua ajatellen. Varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä on otettava huomioon myös lapsen oma mielipide, sekä hänen toiveensa. Työntekijöiden ja vanhempien tehtävänä on keksiä ja selvittää ne keinot, joilla saadaan lapsen näkökulmat esiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10.)

Puhuttaessa toimintakulttuurin kehittämisestä ja sitä ohjaavista periaatteista, myös niissä lapsen etu on lähtökohtana. Arviointi ja kehittäminen sekä tavoitteisiin sitoutuminen ovat tärkeitä ja osa työntekijöiden tehtävää. Henkilökunnan on tehtävä itse-reflektiota ja arvioitava tiimissä oman tiimin toimintaa sekä muutettava toimintakulttuuriaan niin, että se vastaa lasten etuun ja näkemyksiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 34.)

Kivelä, Liukkonen ja Niemi (2015, 33) ovat käsitelleet kirjassaan, miten lapsen oikeudet näkyvät varhaiskasvatuksessa ja aikuisen toimissa arjen tilanteissa. He korostavat työntekijän ammattiosaamista ja sitä, mikä rooli heillä on lapsen oikeuksien toteutumisessa. Lapsen oikeuden toteuttaminen on ammattihenkilöstön velvollisuus. Päiväkodeissa varhaiskasvattajien rooli on mahdollistaa lapsen osallisuus, tukea sitä sekä asettaa turvallisia rajoja ja opettaa tarpeellisia käytöstapoja. Aikuisen tehtävänä on tehdä sellaisia päätöksiä, jotka ovat lasten edun mukaisia. (Kivelä ym. 2015, 28–32.)

Osallisuuden kautta lasten vuorovaikutustaidot kehittyvät, kun he oppivat kuuntelemaan ja huomioimaan muiden näkemyksiä. He oppivat vaikuttamaan asioihin ja saavat kokemuksen, että asioihin on mahdollista vaikuttaa. Hyvänä esimerkkinä toimii ryhmän yhteisten sääntöjen laatiminen. Kun säännöt laaditaan yhdessä, saadaan lasten ajatuksia kuuluviin. Lapset saavat positiivisen kokemuksen siitä, että ovat saaneet vaikuttaa johonkin ja tehdä jotain omaa. Säännöt opettavat hyviä toimintatapoja sekä opettavat huomioimaan toisia lapsia arjen tilanteissa. (Kivelä ym. 2015, 28–32.)

Kivelän, Liukkosen & Niemen (2015, 33–34) mukaan on tärkeää, että lapsi tiedostaa oikeutensa, jotta hän pystyy puolustamaan niitä. Lasten olisi hyvä tuntea ne kyetäkseen kunnioittamaan muiden oikeuksia. Varhaiskasvattajat voivat kertoa lapsille heidän oikeuksistaan arjen tilanteissa. Toimivin lähtökohta oikeuksien käsittelylle on, jos aihe tulee esiin lapselta itseltään. Havainnoimalla lasten leikkiä, kuuntelemalla heidän kysymyksiään ja erilaiset arjen tilanteet ovat otollisia hetkiä tähän. Aiheiden käsittelyssä on huomioitava lasten ikätaso. Oikeuksia ei kannata käsitellä

sellaisinaan kuin ne lukevat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, sillä sellaisinaan ne ovat liian haastavia ymmärrettäväksi lapselle. Pienten lasten kohdalla se tarkoittaa arjen tilanteissa pysähtymistä, toisten huomioon ottamista, toisten kuuntelua ja esimerkiksi leikin kautta erilaisten kohtaamisten harjoittamista. Toiminnan toteutuksessa ja keskusteluissa tulee huomioida lapsilähtöisyys eli lasten mielipiteet ja erilaiset kysymykset, sekä kannustaa lasta keskustelemaan ja ilmaisemaan oman mielipiteensä. (Kivelä ym. 2015, 33–34.)

4 LASTENSUOJELU

Laissa lastensuojelu on määritelty hyvin laajasti. Edistämällä lasten hyvinvointia, ehkäistään varsinaista lastensuojelun tarvetta ja ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa tarjotaan apua ja tukea lapselle ja hänen perheelleen varhaisessa vaiheessa. Päiväkodilla on suuri rooli ennaltaehkäisevän lastensuojelun toteuttamisessa. Lapset viettävät ison osan päivästänsä päiväkodeissa, ja varhaiskasvattajilla on vastuu lapsen hyvinvoinnin ja kasvun turvaamisesta. (THL 2016.) Lastensuojelun tehtävänä on tukea lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä, muun muassa varhaiskasvatuksen henkilöstöä (L. 13.4.2007/417). Jotta lasten suojelu tapahtuisi kokonaisvaltaisesti YK:n asettamissa rajoissa ja muodoissa, on siihen käytettävä laajempaa hyvinvointipolitiikkaa (Taskinen 2010, 19).

Lastensuojelulla on kolme perustehtävää. Nämä perustehtävät ovat vanhempien tukeminen, lasten kasvuoloihin vaikuttaminen sekä itse lasten suojelutehtävä. (THL 2016.) Varhaiskasvatuksessa toteutuvat nämä kaikki tehtävät. Varhaiskasvattajien tehtävänä on tukea vanhemmuutta ja tehtävä yhteistyötä heidän kanssaan lapsen asioiden äärellä. Lapsen elinympäristöön voidaan vaikuttaa päiväkodin sisällä. Ympäristön turvallisuudesta huolehditaan ja lapsille taataan riittävästi mahdollisuuksia osallistua toimintaan ja sen suunnitteluun. (L. 19.1.1973/36.)

Lastensuojelun ydin on lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen. Ennaltaehkäisevillä menetelmillä pyritään poistamaan vaarantavia tekijöitä. Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, jossa kunnioitetaan perheen ja lapsen oikeuksia. (Bardy 2013, 73.)

4.1 Lastensuojelulain tavoite

Bardyn (2013, 71–72) mukaan lastensuojelulain määrittelemä tehtävä lastensuojelulle on huolehtia yleisistä yhteiskunnallisista oloista, ehkäistä ja korjata ongelmia lapsi ja perhe huomioiden. Laki velvoittaa kaikki lasten kanssa työskentelevät organisaatiot turvaamaan lapsen etua ja kasvuoloja.

Lastensuojelulain tavoitteena on turvata lapselle tasapainoinen ja turvallinen kehitysympäristö sekä erityistä suojelua. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta on vanhemmilla ja lapsen muilla huoltajilla, mutta viranomaisten tulee tukea vanhemmuutta. (L. 13.4.2007/417; Pölkki & Vornanen 2015, 1.)

Lapsen etu on otettava huomioon kaikissa julkisissa ja yksityisissä sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelimien toiminnoissa, joissa päätetään lapsia koskevista asioista. Päätöksiä tehtäessä on otettava huomioon vanhempien tai muun huoltajan oikeudet ja velvollisuudet, mutta ne eivät saa ohittaa lapsen etua. (Bardy 2013, 65.)

Taskinen (2010, 9–10) puhuu myös lastensuojelulain keskeisistä tavoitteista, joiden tulee turvata lapselle hyvät kasvuolot ja yhtäläiset oikeudet sekä lapselle itselleen, että perheelle. Lastensuojelun painopistettä ollaan siirtämässä enemmän ennaltaehkäisyyn ja avohuoltoon, jolloin varhaisella tuella ja varhaisella puuttumisella on entistä suurempi merkitys lapsen ja perheen hyvinvoinnin kannalta.

Uudistettu lastensuojelulaki korostaa osallisuutta ja kuulemisen tärkeyttä, oli kyseessä lapsi itse tai hänen huoltajansa. Yhteiskunta on vastuussa siitä, että se tarjoaa lapsille hyvät kasvuolosuhteet ja tarpeeksi tukea vanhemmuuteen ja huoltajien tehtävään. Lapsen edulla on yhä suurempi ja painavampi merkitys tehtäessä lastensuojelutyötä. Lapsen etu kulkee kaikessa mukana ensisijaisena tekijänä, kun pohditaan lastensuojelullisia toimenpiteitä. (Taskinen 2010, 11.)

4.2 Lapsen edun kriteerit

Lapsen edun kriteerit ovat mainittuina lastensuojelulain (L. 13.4.2007/417) neljännessä pykälässä lastensuojelun keskeisinä periaatteina. Työntekijän on kiinnitettävä huomiota siihen, että hänen työskentelytapansa ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;*
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;*

- 3) *taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;*
- 4) *turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;*
- 5) *itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;*
- 6) *mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä*
- 7) *kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.*

Lastensuojelulaissa (L. 13.4.2007/417) on kirjattuna lapsen etua koskevat määräykset. Niillä pyritään ehkäisemään lapsen ongelmia ja korostetaan varhaista puuttamista. Kun lastensuojelun tarvetta arvioidaan, on päätöksiä tehdessä otettava huomioon lapsen oma etu. Toiminnan on oltava hienovaraista ja ensisijaisina toimenpiteinä ovat avohuollon tukitoimet, ellei lapsen etu vaadi muita menetelmiä. Lapsen etu on perusperiaate, joka tulee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta. Se on pohjana ja sitä tulee noudattaa sekä lainsäädännössä, että käytännön toimenpiteissä. (Taskinen 2010, 15.)

Eri ikäisillä lapsilla korostuvat ja painottuvat erilaiset asiat (Taskinen 2010, 29). Esimerkiksi vauvalle perushoidolliset puutteet ovat paljon vahingollisempia, kuin hieman isommalle lapselle. Hieman isommat lapset ovat jo itsenäisempiä ja kykenevät oman ikätasonsa mukaisesti pitämään huolta itsestään enemmän, kuin mihin vastasyntynyt vauva kykenee. (Taskinen 2010, 29.)

4.3 Lapsen edun kriteerit käytännössä

Tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttaa moni asia. Kasvattajan ja huoltajan tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsi saa ruokaa ja lepoa, vaatteita ja hänen yleisestä puhtaudestaan ja hygieniasta pidetään huolta. Lapsen kehitystä tukevat myös yhteisen ajan vietto ja yhteinen tekeminen. Jatkuva vuorovaikutus ja ihmissuhteiden ylläpitäminen vaikuttavat lapsen kehitykseen positiivisesti. (Taskinen 2010, 29.)

Lapsen huoltajalla on vastuu lapsen valvonnasta ja sääntöjen sekä rajojen asettamisesta. Lapsi on itsenäinen ja hänellä on oma tahtonsa ja näkemyksensä asioista, jotka hän haluaa saada kuulluksi. Huoltajan tehtävänä on käydä keskusteluja ja neuvotteluja lapsen kanssa siitä, mikä on tai ei ole hänelle hyväksi ja perustella asiat lapselle siten, että hän ne ymmärtää. (Taskinen 2010, 29.)

Taskisen (2010, 29) mukaan turvallinen kasvuympäristö lapselle on sellainen, jossa hän voi kasvaa ilman pelkoa. Turvallinen ympäristö ei vahingoita lasta, aiheuta hänelle traumoja tai altista rikolliseen toimintaan isommaksi kasvaessaan. Tähän liittyy vahvasti ruumiillinen koskemattomuus, joka on yhtä lailla niin lapsella kuin aikuisellakin. (Taskinen 2010, 30.)

Koskemattomuuden ja turvallisen ympäristön lisäksi lapsilla on oikeus saada ymmärrystä ja hellyyttä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lapselle annetaan mahdollisuus ja tilaa olla oma itsensä ja tuoda esiin ajatuksensa sekä tunteensa. Lasta tulee osaltaan myös velvoittaa ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, jotta hän voi kasvaa vahvaksi ja itsenäiseksi ihmiseksi. Lapselle tulee antaa mahdollisuuksia vaikuttaa omiin asioihinsa ja osallistua. (Taskinen 2010, 30.)

Huoltaja on vastuussa siitä, että lapsi käy koulussa ja oppivelvollisuus toteutuu. Alle kouluikäisen kohdalla se tarkoittaa sitä, että lapsen oppimishalua ja kiinnostusta ruokitaan ja hänen toiveitaan ja mielipiteitään kuullaan keksittäessä tekemistä, joka tukee hänen omaa oppimistaan. Puhuttaessa kielestä, kulttuurista ja uskonnollisesta taustasta, on tärkeää, että lapsi oppii oman kielensä ja tuottamaan puhetta saadakseen itsensä ymmärretyksi. Ymmärrys auttaa lasta hahmottamaan ja jäsentämään maailmaa ja muodostamaan vahvemman identiteetin. (Taskinen 2010, 31.)

4.4 Lasten suojelu päiväkodeissa

Ehkäisevä lastensuojelu on osa lastensuojelua. Se on ennakointia ja mahdollisten jo olemassa olevien tai alkaneiden kehitys- ja terveystarpeiden vähentämistä. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua voidaan toteuttaa lain mukaan missä tahansa kunnan peruspalvelussa, esimerkiksi päivähoidossa. Varhaiskasvatuksessa tapahtuva ennaltaehkäisevätyö on varhaista tukemista ja puuttumista, johon turvaudutaan ennen kuin

syntyy tarve lastensuojeluun. (Taskinen 2010, 15–16.) Varhainen tuki ja sen järjestäminen tavoittaa juuri ne lapset ja perheet, joilla on haastetta arjessa, kehityksessä tai muita oppimiseen negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä. Varhaisvuosien aikainen varhainen tuki ja erityiskasvatus on pitkälle kantavaa ja merkittävä tuen muoto lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kannalta. (Korhonen 2014, 248–249.)

Lasten päivähoito on yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimista. Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli ennaltaehkäisevänä tekijänä sekä varhaisen tuen antajana. Päivähoitoa pidetään merkityksellisenä ehkäisevänä työnä, sillä varhaiskasvatuksen piiristä löytyvät lähes kaikki suomalaiset alle kouluikäiset lapset. Kun tarkastellaan tilastoja, voidaan nähdä, että 1-6 vuotiaista lapsista yli 60 prosenttia on päivähoidon piirissä, kun taas 3-5 vuotiaita on yli 70 prosenttia. Tilastoja tarkastellaan vierekkäin, sillä on haluttu antaa kokonaiskuva siitä, kuinka monta alle kouluikäistä lasta on päivähoidossa. Tilastoissa on mainittu erikseen 3-5 vuotiaat, sillä heidän määrä on suurempi päivähoidon piirissä, kuin 1-3 vuotiaiden. Tilastoista voidaan tulkita, että varhaiskasvatuksella on todella keskeinen rooli lapsen hyvinvoinnin ja hänen perheensä arjen seuraamisen kannalta. (Lastensuojelun keskusliitto 2012; Pölkki & Vornanen 2015, 2.)

Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteiksi määritellään lasten ja nuorten kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen sekä vanhemmuuden tukeminen. Puhuttaessa ehkäisevästä lastensuojelusta, ei tarkoiteta lastensuojelun asiakkuutta. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua annetaan lapsille ja perheille, ennen kuin he ovat lastensuojelun asiakkaita (Kivelä ym. 2015, 245; Taskinen 2010, 32.) Ehkäisevän lastensuojelun toimintatapoja ovat esimerkiksi varhainen puuttuminen, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, osallisuuden kehittäminen ja moniammatillinen tiimiyhteistyö (Kivelä ym. 2015, 246). Ennaltaehkäisy tarkoittaa sitä, että lapsen haasteet ja tuen tarpeet huomataan varhain ja tukevat toimenpiteet aloitetaan lapsen kannalta ajateltuna parhaaseen mahdolliseen aikaan (Korhonen 2014, 250).

Nämä asiat on kirjattu myös varhaiskasvatus- sekä lastensuojelulakiin (L. 19.1.1973/36; L. 13.4.2007/417). Varhaiskasvatuslaissa painotetaan yhteistyön merkitystä moniammatillisen tiimin kanssa sekä yhteistyötä lapsen vanhempien

kanssa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi. Lapsen osallisuuden edistäminen on sekä varhaiskasvatukseen että lapsen edun kriteeristöön kuuluva tavoite. Kummassakin laissa puhutaan lapsen edun ensisijaisuudesta ja korostetaan nimenomaan varhaista puuttumista. (L. 19.1.1973/36; L. 13.4.2007/417.)

Lastensuojelun Keskusliiton julkaisemassa lehdistötiedotteessa (2012) pohditaan päiväkodin merkitystä ehkäisevän työn valossa. Tiedotteessa todetaan, että päiväkotiki on erittäin luonteva paikka ehkäisevälle työlle, sillä lapset viettävät päiväkodissa arkisin suurimman osan päivästä ja se antaa mahdollisuuden myös tavata lapsen perhettä lähes joka päivä. Päiväkodin toimintaa verrataan neuvolatapaamiin: päiväkodissa voidaan havainnoida lapsen toimintaa ja käyttäytymisen muutoksia hänelle tavanomaisessa leikkiympäristössä, kun taas neuvolassa tavataan lasta harvemmin vain pienen hetken ajan. Aikaa havainnoimiseen ei jää neuvolassa yhtä paljon, kuin vaikka päiväkodissa. (Lastensuojelun Keskusliitto 2012.)

Päiväkotien monipuolisen toiminnan, virikkeellisyyden ja pedagogiikan avulla edistetään lapsen hyvinvointia ja ehkäistään ongelmien paisumista. Päiväkodin päivärytmi, läsnä olevat aikuiset, ja selkeät ja turvalliset rajat tuovat lapselle turvallisuuden tunnetta. Lapsi saa päiväkodissa monipuolista ravintoa ja mahdollisuuden leikkiä vertaistensa kanssa. (Kivelä ym. 2015, 258.) Taskinen (2010, 40) kertoo, että varhaiskasvatuksen tärkein tehtävä on lasten kehityksen edistämisen lisäksi tukea vanhemmuutta ja auttaa vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Varhaiskasvattajat ovat tärkeässä asemassa luomassa vahvaa luottamussuhdetta ja kokemusta hyvistä aikuisista lapselle. Päiväkodissa saadut kokemukset auttavat ja siivittävät lasten elämää ja kehitystä eteenpäin. (Taskinen 2010, 40.)

Ehkäisevän lastensuojelun menetelmät huomioon ottaen, varhaiskasvattaja pystyy edistämään lapsen osallisuutta antamalla lasten vaikuttaa heitä koskeviin asioihin normaalin arjen tilanteissa. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö toteutuu silloin, kun varhaiskasvattajat ovat kiinnostuneita vanhempien kuulumisista ja haluavat kertoa vanhemmille lapsen päivästä sekä tekemistään havainnoista liittyen lapseen. Pitkä päivä päivähoitossa mahdollistaa havainnoimisen: varhaiskasvattajat oppivat

tuntemaan lasta ja tämän luonnetta, minkä avulla heidän on helpompi havaita muutoksia lasten tilanteissa, esimerkiksi väsymyksen ja aggressiivisuuden. Jos päiväkodin henkilökunta huomaa puutteita lapsen hoidossa tai on huolissaan lapsen kehityksestä, heillä on mahdollisuus olla yhteydessä muun muassa neuvolaan tai lapsiperheiden kotipalveluun. Yhtenä toimintatapana päiväkodeissa on otettu käyttöön pienryhmätoimintaa, erityisen ja varhaisen tuen puitteissa. (Kivelä ym. 2015, 246–247, 251.)

Lastensuojelun ja päiväkodin väliselle yhteistyölle on rakentunut silti haasteita. Haasteeksi on muodostunut liian vähäinen yhteydenpito lastensuojelusta päiväkodin henkilökunnalle. Varhaiskasvatus ja lastensuojelu puhuvat niin sanotusti eri kieltä: sellainen oireilu mikä katsotaan päiväkodissa olevan jo vakavaa, tuntuu lastensuojelussa olevan suhteellisen lievää. Varhaiskasvattajat kokevat, että heitä ei kuunnella heräävästä huolesta lapsen asioissa ja heidän tekemiään havaintoja ei oteta tarpeeksi vakavasti. Usein sana lastensuojelu voidaan ajatella leimaavana. Kun puhutaan lastensuojelusta, ajatellaan tilannetta tällöin erittäin vakavaksi tai jopa ongelmaiseksi, eikä tulla aina ajatelleeksi ehkäisevää työtä ja varhaisia tukitoimia. (Lastensuojelun Keskusliitto 2012.)

Päiväkodin ja lastensuojelun välisen yhteistyön rakoilemisen takana voi olla tiedonpuutteita ja epäselvyyksiä. Varhaiskasvattajat myöntävät, että erilaiset toimintatavat ja perustyö ovat niin erilaisia, että niitä ei välttämättä ymmärretä puolin ja toisin. Tärkeänä asiana painotetaan yhteistyötä ja sen merkitystä lapsen edun kannalta. Lastensuojelu ja päiväkotitoimi pystyvät tehdä tulevaisuudessakin entistä parempaa ja toimivampaa yhteistyötä, kun organisaatiot tuntevat toistensa työtavat ja yhteistyön rakenteet ovat kunnossa. (Lastensuojelun Keskusliitto 2012.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO

Lapsen etua ja sen merkitystä on korostettu nykyajan yhteiskunnassa. Moni kunta on mukana LAPE- hankkeessa (THL 2018), jossa lapsen etu ja vanhemmuuden tukeminen ovat keskiössä. Hankkeen ideana on vahvistaa ennaltaehkäiseviä palveluita ja korostaa varhaisen tuen merkitystä muun muassa varhaiskasvatuksessa. Lahtinen, Männistö ja Raivio (2017) ovat tehneet pilottihankkeen LAPE-hankkeen sisällä. Raportissaan he kertovat Suomalaisesta lastensuojelusta ja Hackneyn mallin käytöstä lastensuojelun sisällä. Ideana Hackneyn mallissa on tehdä työtä siten, että lapsen edun kriteerit toteutuvat tehtävässä työssä. Lisäksi esimerkiksi Nyholm (2006) on tehnyt gradu tutkielman aiheesta Lapsen edun käsite huostaanotossa. Työssään hän on tutkinut lapsen edun kriteerejä lastensuojelussa keskittyen lapsen etuun käsitteenä ja mitä se tarkoittaa eri asiayhteyksissä käytännön tasolla.

Varhaiskasvatuksen näkökulmasta katsoen lapsen etua on tutkittu vähemmän kuin lastensuojelun näkökulmasta. Okker ja Saarimäki (2016) ovat tehneet gradun aiheesta lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Tutkimuksessaan he ovat tutkineet varhaiskasvatuslain uudistumisprosessia ja miten lapsen etu on otettu tässä prosessissa huomioon.

Tässä työssä käsiteltiin lapsen edun kriteerejä varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Tutkimus päätettiin toteuttaa kvalitatiivisesti eli laadullisesti, sillä se antaa todentuntuisemman kuvan varhaiskasvatuksessa tapahtuvasta työstä. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla, mitkä käytiin läpi tekemällä aineistolähtöinen sisälönanalysointi.

5.1 Tavoitteet ja lähtökohdat

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten lapsen edun kriteerit näkyvät varhaiskasvatuksessa. Lapsen edun kriteerit ovat lastensuojelulakiin kirjattuja ja tämä laki ohjaa myös lasten parissa työskenteleviä ihmisiä varhaiskasvatuksessa. Työllä haluttiin herätellä varhaiskasvatuksen henkilöstöä pohtimaan, tunnistavatko he

omassa toiminnassaan lapsen edun kriteerejä ja miten he toteuttavat niitä. Tutkimuksen alatutkimusongelmat esitettiin haastattelutilanteissa ensin, joilla johdateltiin aiheeseen ja kartoitettiin haastateltavien teorian tieto.

Lasten suojeluun liittyvät asiat ovat olleet viime aikoina murroksessa ja paljon esillä. Varhaiskasvattajien on oltava tietoisia oman työnsä merkityksestä ja sen ennaltaehkäisevistä vaikutuksista lasten suojelullisesta näkökulmasta katsottuna. Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä varhaiskasvattajien tietoutta lasten edun kriteereistä. Tavoitteena oli herätellä keskustelua siitä, miten varhaiskasvatuksessa voitaisiin toteuttaa edun kriteerejä ja miten paljon. Näin varhaiskasvatuksen henkilöstö voisi kehittää omaa toimintaansa ja saisi työvälineitä lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen.

Opinnäytetyön päätutkimusongelma oli:

Miten lapsen edun kriteerit toteutuvat varhaiskasvatuksessa?

Tutkimuksessa alatutkimusongelmia oli kaksi:

Mitä lapsen edun kriteerejä tiedät?

Mitä lapsen edun kriteerit tarkoittavat varhaiskasvatuksessa?

Työ rajattiin koskemaan Pohjanmaan aluetta. Haastattelut tehtiin lastentarhanopettajille, sillä heillä on vastuu omassa ryhmässä tapahtuvasta pedagogisesta toiminnasta ja sen laadun varmistamisesta. Näin saadaan monipuolisempi kuva koko ryhmän tasolla tapahtuvasta toiminnasta.

5.2 Tutkimusote

Tutkimus on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Lähtökohtana laadulliselle tutkimukselle on todellisuuden kuvaaminen. Tutkimusongelman tarkastelu ja tutkiminen tulee tehdä kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullinen tutkimusmenetelmä käsittelee asioiden merkityksiä ja sen sisältöä. Se ei suoraan kerro tutkittavan asian laatutasosta ja laadukkuudesta, vaan se on käsitteenä laajempi ja monialaisempi. Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaista on sen

joustavuus ongelman asettelussa ja tarkastelussa. Valitun tutkimuskohteen on oltava mahdollisimman rajattu ja selkeä, mutta uudelleen toteutettavissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 81, 137.)

Tutkimuksen aineistot kerätään arkipäivän tilanteista. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelut ovat suuressa osassa. Tarkoituksena on käytyjen haastattelujen ja muun kerätyn aineiston monipuolinen sekä yksityiskohtainen tarkastelu. Laadullinen tutkimus tuo esille haastateltujen näkökulmat, jotka joko tukevat tutkimusta tai kumoavat sitä. Tutkimukseen liittyvä haastattelu tehdään työn aiheen kannalta oleelliselle kohderyhmälle. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Työhön päätettiin valita kvalitatiivinen lähestymistapa, koska valittua aihetta ei voimitata määrällisesti. Asetetut kysymykset olivat syväluotaavia ja vaativat enemmän pohdintaa ja teoreettista taustaa vastaamiseen. Tutkimus toteutettiin teemahaastattelujen kautta, jotta saatiin laaja ja kokonaisvaltainen kuvan aiheesta. Kysymykset oli asetettu muotoon, miten ja miksi, eikä vastauksia pystytty siten määrällisesti arvioimaan.

5.3 Tutkimuksen kohde ja aineiston keruu

Hirsjärvi ja Hurme (2008, 14, 36) kirjoittavat, että haastattelut ovat aineistonkeruumenetelmä, joka on joustavaa ja muokattavissa helposti erilaisiin tarpeisiin sopivaksi. Haastatteluilla tavoitetaan mahdollisesti enemmän vastaajia, kuin lomakkeilla. Tehdyt haastattelut antavat haastattelun tekijälle konkreettisemmän kuvan sekä vastaajasta että hänen kertomastaan.

Kasvokkain toteutetut haastattelut auttavat ymmärtämään vastaajan antamia vastauksia paremmin. Haastattelija kykenee tilanteessa tulkitsemaan myös ei-kielellisiä vihjeitä ja muokkaamaan tilanteessa esitettyjen kysymysten muotoa sekä järjestyksestä tilanteen vaatimalla tavalla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.)

Hirsjärvi ja Hurme (2009, 45) ovat sitä mieltä, että strukturoimaton haastattelu koostuu avoimista kysymyksistä. Haastattelun tekijän vastuulla on rakentaa haastattelua ja ylläpitää sen jatkumista syventämällä saatuja vastauksia lisäkysymyksillä. Haastattelu on ikään kuin avointa keskustelua haastateltavan kanssa. Hirsjärvi

ja Hurme (2009, 47–48) kirjoittavat myös, että puoli strukturoidut haastattelut ovat niin kutsuttuja teemahaastatteluja. Näissä kysymykset ovat kaikille täsmälleen samat ja kysymykset kohdistuvat tiettyyn teemaan. Haastattelu toteutetaan tietylle kohderyhmälle ja näin saadaan kohderyhmän ääni kuuluviin.

Teemahaastatteluissa painotetaan haastateltavien omia tulkintoja asioista sekä annetaan arvoa heidän näkökulmalleen kysytystä asiasta. Merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa, joka on avoin sekä dialoginen antaen tilaa haastateltavan vastauksille ja kokemuksille. Kysymykset eivät kuitenkaan voi olla ihan mitä tahansa. Niiden on oltava sellaisia, jotka ovat tutkimusongelman kannalta merkityksellisiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75–76.)

Haastattelut toteutettiin käyttäen sekä strukturoimatonta että teemahaastattelun muotoja. Erityisesti työssä painottui teemahaastattelu, mutta siinä käytettiin piirteitä myös strukturoimattomasta haastattelumenetelmästä. Tutkimus toteutettiin päiväkodeissa haastatteleamalla ryhmien lastentarhanopettajia. Haastattelut sovittiin mahdollisimman monen lastentarhanopettajan kanssa. Aihe oli hyvin rajattu, joten oli mahdollista, että haastateltavien vastaukset alkaisivat nopeasti toistamaan itseään. Mikäli näin olisi käynyt, eikä tutkimuksen kannalta olisi saatu enää uutta tietoa, loput haastattelut olisi peruttu.

Haastattelut käytiin tekemässä paikan päällä päiväkodeissa. Haastatteluja varten laadittiin valmiit kysymykset, jotka lähetettiin ennakkoon valituille henkilöille. Näin henkilöstö voisi keskustella etukäteen keskenään oman ryhmänsä kokemuksesta aiheesta. Haastattelutilanteessa käytiin yhdessä haastateltavan kanssa läpi kysymykset ja avattiin käsitteitä, jos se oli tarpeen. Haastatteluissa edettiin laaditun rungon mukaan, mutta esitettiin tarvittaessa syventäviä kysymyksiä. Haastattelut äänitettiin myöhempää analysointia varten.

5.4 Aineiston analysointi

Työssä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä kerätyn aineiston läpikäymiseen. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi luo teoreettisen kokonaisuuden tehdystä tutkimusaineistosta. Ajatuksena on, että aikaisemmalla tiedolla ja havainnoilla ei

saisi olla mitään tekemistä uuden lopputuloksen kanssa. Analyysin toteuttamisen tulee olla aineistolähtöistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Aineisto kuunnellaan läpi ja kirjoitetaan puhtaaksi sanasta sanaan, eli litteroidaan kirjalliseen muotoon. Litteroinnin jälkeen tekstit luetaan läpi ja muodostetaan yhteiset käsitteet toistuville teemoille. Aineistoa pelkistetään tutkimusongelman kannalta oleelliseen muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109; Hirsjärvi & Hurme 2008, 173.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä haetaan vastaus esitettyyn tutkimuskysymykseen yhdistelemällä käsitteitä. Tehtäessä johtopäätöksiä ja päätelmiä esille nousseista teemoista, tutkija pyrkii ymmärtämään teemojen merkitystä tutkimukselle. Tutkijan tehtävänä on pyrkiä ymmärtämään haastateltujen näkökulmaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 133.)

Valitsemalla aineistolähtöisen sisällönanalyysin haastattelujen purkamistavaksi, toisi se hyvin esiin haastateltavien näkökulman, jota tarvitaan täyttämään opinnäytetyössä olevat tutkimuskysymykset. Näin saataisiin kokonaisvaltainen kuva siitä, miten varhaiskasvatuksessa lapsen edun kriteerit toteutuvat. Aineiston läpi käyminen vaatii teemoittelun ja tarkan läpikäynnin, koska haastattelut toteutettiin teema-haastatteluina tiettyyn aihepiiriin keskittyen.

5.5 Eettisyys ja validius

Tutkimuksen eettisyydestä pidetään huoli läpi koko prosessin. Tutkimus toteutetaan tiedeyhteisön antamien toimintatapojen mukaisesti. Tutkimus on eettisesti toteutettu, kun siinä huomioidaan rehellisyys, huolellisuus sekä tarkkuus itse tutkimustyössä, että aineiston analysoinnissa. (TENK 2012, 6.)

Tutkimus on reliaabelinen eli luotettava, kun se on toistettavissa uudelleen ja validi, jos tutkimuksessa saadaan mitattua valitulla tutkimusmenetelmällä haluttua asiaa. Tämän lisäksi aineiston käsittely totuudenmukaisesti lisää työn luotettavuutta ja pätevyyttä. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.) Etukäteen lähetetyt tutkimuskysymykset auttavat vastaajia ennakoimaan tulevaa haastattelutilannetta sekä valmistautumaan paremmin. Haastattelut äänitettiin myöhempää litterointia varten. Äänityksiin on

kysytty jokaiselta haastateltavalta erikseen lupa. Aineiston analysoinnin jälkeen äänitteet tuhoetaan. Haastateltavien antamat vastaukset vastasivat esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Kerättyä aineistoa käsitellään ja tulkitaan eettisesti oikein, eikä tietoja käytetä väärin tarkoituksiin. Aineistot kerätään haastattelujen muodossa nimettöminä, jotta vastaajien tietosuoja säilyy, eikä vastaaminen tuo vaikeuksia työelämässä toimimiseen. Aineisto raportoidaan yksityiskohtaisesti työn vaatimukset täyttäen. (Hirsjärvi ym. 2009, 24; TENK 2012, 7.) Haastattelulupaa kysyttäessä päiväkodit eivät halunneet tuoda ilmi päiväkotien nimiä ja toivoivat, että työssä heistä puhuttaisiin mahdollisimman anonyymisti.

Tutkimuksen eettisyyttä turvataan tutkimusluvalla, jonka kaupunki myöntää. Lähtökohtana eettiselle tutkimukselle on ihmisarvon tiedostaminen ja sen kunnioittaminen. Osaksi tätä kunnioitusta kuuluu, että ihmisillä on vapaus valita, osallistuvatko he haastatteluun vai eivät. Haastateltavilta kysytään asianmukaiset luvat ja suostumus tietojen käyttöön tutkimuksessa. Tutkimukseen osallistuvilla on oltava tieto siitä, mitä tutkimus pitää sisällään, miten annettuja tietoja käytetään sekä miten niistä hankkiudutaan eroon. (Hirsjärvi ym. 2009, 25; TENK 2012, 7.) Haastattelutilanteet toteutettiin suljetuissa tiloissa, jotta haastattelutilanteet olisivat mahdollisimman häiriöttömiä. Jokaisen haastattelutilanteen alussa haastateltavien kanssa on käyty läpi vielä kertaalleen, mitä työ pitää sisällään, miten materiaali kerätään ja käsitellään sekä korostettu, että vastaaminen tapahtuu nimettömänä.

Tutkimuksen edetessä eettisyydestä pidettiin huolta. Tutkimusluvut haettiin asianmukaisesti varhaiskasvatuspäälliköiltä ennen virallista aloittamista ja haastatteluiden sopimista yksiköihin. Haastatteluihin osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja haastateltujen työntekijöiden identiteetti pidettiin salassa koko prosessin ajan. Haastatteluihin osallistuneiden lastentarhanopettajien nimiä tai muita tunnistettavissa olevia piirteitä ei tule työssä esiin. Saatu aineisto säilytettiin muiden saavuttamattomissa ja tuhoetaan asiaan kuuluvalla tavalla.

Haastattelijoilta oli entuudestaan suhteita päiväkoteihin, joissa haastattelut toteutettiin. Tämä pyrittiin sivuuttamaan haastattelutilanteissa ja se ei vaikuttanut saatuihin

vastauksiin millään tavalla. Tutkimuskysymykset ja aihe olivat sellaiset, jotka toivat uutta tietoa sekä haastattelijoille, että haastateltaville. Näin varmistettiin myös se, että haastattelijat eivät entuudestaan voineet tietää, mitä haastateltavat vastaavat.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastattelut Pohjanmaan päiväkodeihin tapahtuivat heinäkuun ja syyskuun aikana. Haastateltavia lastentarhanopettajia oli yhteensä yhdeksän. Työhistoriaa heillä oli takana kahdesta vuodesta 30: neen vuoteen. Päiväkodeissa oli useita lapsiryhmiä, ja ikähaarukka ryhmissä oli 1-5 vuotta. Tämä auttoi saamaan monipuolisempia vastauksia sekä laajemman näkemyksen aiheesta.

Haastattelun alussa työn tarkoitusperä ja aihe koettiin haastavaksi. Haastateltavat kokivat, että eivät kykene antamaan oikeantyyllisiä ja yksityiskohtaisia vastauksia kysymyksiin. Tilanne vaati haastatteliijoilta taitoa pehmentää aihetta ja rohkaista haastateltavia kertomaan herääviä ajatuksia. Tilanteessa on korostettu, että oikeita ja vääriä vastauksia ei ole.

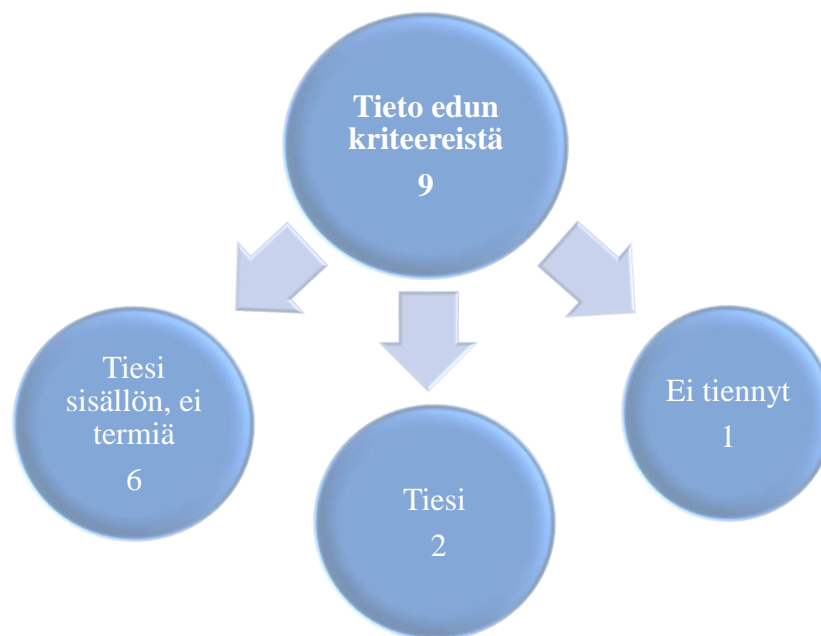
Haastattelut aloitettiin esittelemällä työn aihe mahdollisimman tiivistetysti ja korostettiin työntekijöiden näkemyksiä ja omakohtaisia kokemuksia. Aiheen esittelyn jälkeen keskustelu eteni luonnollisena keskusteluna ja sisälsi paljon dialogisuutta. Haastattelut etenivät kolmen pääkysymyksen ympärillä. Tarvittaessa on esitetty tarkentavia lisäkysymyksiä, jotta vastauksesta saataisiin tarkempi ja kokonaisvaltaisempi. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, äänitettiin litterointia varten ja käytiin yhdessä läpi. Esiin nousseet teemat on käyty yksityiskohtaisesti läpi ja haastatteluista on poimittu työntekijöiden esimerkkejä ja lausahduksia aiheisiin liittyen.

Haastattelun aikana työn aihe ja tarkoitusperä avautuivat paremmin työntekijöille. Aihe koettiin innostavaksi ja herätti työntekijöissä paljon ajatuksia ja pohdintaa. Haastatteluiden jälkeen työntekijät olivat innoissaan vaihdetuista ajatuksista ja veivät oman antinsa omaan tiimiinsä.

6.1 Tieto lapsen edun kriteereistä

Ensimmäisen haastattelukysymyksen tarkoituksena oli kartoittaa työntekijöiden tietämys lapsen edun kriteereistä. Tämä valikoitui ensimmäiseksi kysymykseksi,

koska haluttiin saada tietoa siitä, miten vahva pohjatieto työntekijöillä oli jo entuudestaan aiheesta. Kysymyksen vastausten pohjalta haastattelu eteni omalla painollaan eteenpäin. Vastaajia oli yhteensä yhdeksän (ks. kuvio 1).

Kuvio 1. Vastaajien tieto edun kriteereistä.

Tiesi sisällön, ei termiä. Suurin osa vastaajista tiesi, mitä lapsen edun kriteerit pitivät sisällään, mutta varsinaisesti termi ei ollut heille tuttu. Lapsen edun kriteeri terminä aiheutti hämmennystä työntekijöissä. Sellaisenaan termistä ei ole ollut puhetta työyhteisöissä, vaan se koettiin uutena ja hiljan esiin tulleena asiana.

”Terminä vähä outo... tai tuntematon, et ei oo hirveen tuttu toi lapsen edun kriteerit.”

”Se on ihan uusi mulle. En mä oo niinku kuullu tämmöstä. En ainakaa muista kuulleen.”

”No, lapsen etu on tuttu mutta lapsen edun kriteerit, en oo kyllä koskaan törmännytkään sellaseen termiin, et se on kyllä niinku ihan uus.”

Keskustelua oli haastavaa aloittaa juuri tästä syystä, sillä työntekijät eivät kokeneet heillä olevan minkäänlaista tietopohjaa, mille perustaa vastauksensa. Lapsen etu oli kuitenkin heille tuttua asiaa ja he ottivat pohjaa vastauksilleen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteista.

” Siis, kaikki, siis kokonaisvaltaisesti kaikki mikä liittyy lapsiin, on mun mielestä sitä lapsen etua. On se sitte puhtaus, on se ruoka, on se rakkaus, on se empaattisuus. Niinku että kaikki tavallaan nitoo toisensa yhteen siihen lapsen etuun.”

”Siis se että miten me kasvatuksessa niinku tehdään, että se on lapsen kehityksen kannalta sitä eteenpäin vievää.”

Keskustelu lähti etenemään soljuvammin ja työntekijät pääsivät vauhtiin, kun ymmärsivät mistä lapsen edun kriteereissä oikein oli kysymys. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut tavoitteet varhaiskasvatukselle pitävät sisällään samoja asioita, kuin lapsen edun kriteerit.

Tiesi. Ne, jotka tiesivät lapsen edun kriteerit käsitteenä ja sisällöltään tarkasti, pitivät lapsen etuun liittyviä asioita hyvin tärkeinä. He korostivat päiväkodeissa tehtävän ennaltaehkäisevän lastensuojelullisen työn merkitystä.

”Edun kriteerejä ovat lapsen oma näkemys, lapsen identiteetti ja tausta, perhe suhteiden vaaliminen, lapsen huolto ja suojaaminen, turvallisuus, terveys, koulutus...”

”Se on nimenomaan sitä ennaltaehkäisyä ja ja... tavallaan myös sitä... niin sitä pohjan luomista.”

Ei tiennyt. Yksi vastaajista ei ollut tietoinen lapsen edun kriteereistä ja siitä, mitä se pitää sisällään. Hän koki aiheen haastavaksi, eikä osannut pukea ajatuksiaan sanoiksi. Haastattelua täytyi johdatella paljon eteenpäin ja kysymykset tuli muotoilla mahdollisimman yksinkertaisiksi ja ymmärrettäviksi. Haastattelun alussa työntekijää täytyi kannustaa, ja madaltaa kynnystä osallistua.

” No niin, nää on taas niitä sanojen pyörittelyjä... Että täytyykin sanoa, että ai niin tää olikin just sitä, sitten kun se aukeaa.”

Lapsen edun kriteerit eivät olleet sellaisinaan tuttuja lastentarhanopettajille. Osa vaati enemmän johdattelua aiheeseen kuin toiset, mutta lopulta lapsen edusta tuli paljon keskustelua. Jokainen vastaaja koki, että lapsen etu on tärkeä asia, oli näkökulma mikä tahansa.

6.2 Lapsen edun kriteerit varhaiskasvatuksessa

Toisena tutkimusongelmana oli, mitä lapsen edun kriteerit tarkoittavat varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen näkökulmasta katsoen. Alussa kysymys koettiin haasteelliseksi erityisesti niissä tilanteissa, missä lastentarhanopettajat eivät osanneet selittää tai tienneet täysin, mitä lapsen edun kriteerit tarkoittivat ja pitivät sisällään. Haastatteluiden edetessä lastentarhanopettajat ymmärsivät, mitä kysymyksellä haettiin. Lastentarhanopettajat alkoivat peilata vastauksiaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) tavoitteiden kautta, jotka ajavat lapsen etua varhaiskasvatuksessa.

”Meillä lukee täällä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet) ihan samalla lailla: kuulluksi tuleminen, lapsen näkemysten huomioon ottaminen, itsemääräämisoikeus, perushoito, huolenpito, ruumiillinen koskemattomuus... ja tähän perushoitoon kuuluu tietenkin ruoka, puhtaus, uni, päivärytmi.”

”Ne pitää ottaa huomioon ja ne osaltaan määrittää, sitä sellasta toimintaa ja sitä pedagogiikkaa... ja muutenki sitä arkea.”

Ajatusmaailman kääntäminen varhaiskasvatuksen tavoitteisiin auttoi lastentarhanopettajia löytämään paremmin yhtäläisyyksiä lapsen edun kriteereihin. Lapsen edun kriteerit koettiin isoksi osaksi ennaltaehkäisevää työtä, ja varhaiskasvattajilla on suuri rooli tehtävässä työssä. Varhaiskasvatuksella koettiin olevan iso merkitys perheiden arjen ja lapsen kasvun ja kehityksen kannalta.

Lastentarhanopettajat kokivat kysymyksen olevan enemmän teoreettisella tasolla tapahtuvaa toimintaa ja ohjausta. He kokivat, että tällainen teoriatieto on oltava kasvattajalla tiedossa, jotta hän kykenee toimimaan sen mukaisesti ja tuomaan sen käytäntöön konkreettisin menetelmin. Tällainen toiminta vaatii kasvattajalta itseohjautuvuutta ja ammattitaitoa.

”...varhaiskasvatuksen näkökulmasta, kyllähän toi lastensuojelussakin pätee, mutta MEIDÄN on sitä helpompi toteuttaa (lapsen etua) tietyissä raameissa.”

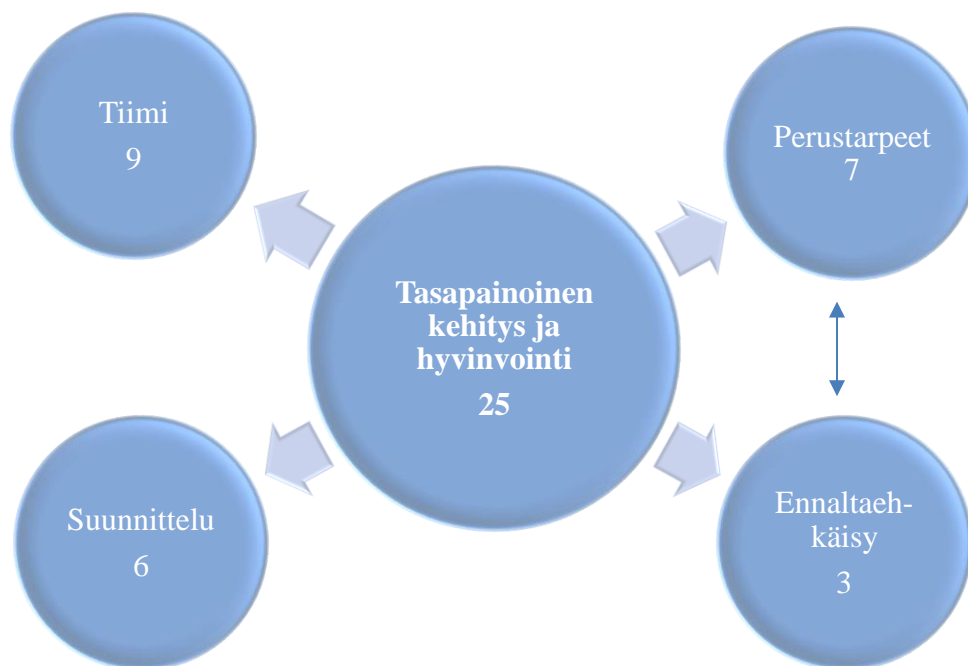
Haastatteluissa nousi myös esiin, että lastentarhanopettajien mielestä kasvattajien on helpompaa varhaiskasvatuksessa toteuttaa lapsen etua ja siihen liittyviä asioita. Varhaiskasvatustalaki ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet asettavat tietyt raamit ja tavoitteet varhaiskasvattajien käytännön työlle, ja näiden tavoitteiden ja menetelmien toteutumista arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti.

6.3 Kriteerien toteuttaminen käytännössä

Kolmannella tutkimuskysymyksellä haluttiin saada konkreettista käytännön tietoa siitä, miten lapsen edun kriteerejä voisi toteuttaa käytännössä. Samalla kysymys sai lastentarhanopettajat peilaamaan käytyjä keskusteluita ja ajatuksia omaan työhönsä. Teorian siirtäminen käytäntöön koettiin toisinaan haasteelliseksi ja selkeitä esimerkkejä käytännössä tehtävästä työstä oli haasteellista löytää.

6.3.1 Tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia. Haastatteluista nousi esiin erilaisia aiheita ja niistä valittiin useimmin toistuvat teemat, jotka vastasivat esitettyyn tutkimuskysymykseen. Alla olevasta kuviosta (kuvio 2) käy ilmi haastatteluista nousseet teemat ja ilmaisujen määrät. Esiin nousi useita ilmaisuja ja yhdeltä vastaajalta saattoi tulla useampia, kaiken kaikkiaan ilmaisuja kertyi 25. Vastaajia oli yhdeksän.

Kuvio 2. Tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi (ilmaisut).

Tiimi. Merkitykselliseksi asiaksi nostettiin hyvä työyhteisö ja tiimin rooli. Lastentarhanopettajat kokivat, että tiimissä tulee olla jokaisella tiedossa selkeästi omat tehtävänsä ja yhteiset toiminnan tavoitteet lapsen tukemisen kannalta. Lapsen edun kannalta on tärkeää, että tiimi toimii saman arvoperustan pohjalta. Viikoittaiset tiimin sisäiset palaverit mahdollistavat näkemysten jakamisen ja yhdessä suunnittelun.

”...on tosi suuri merkitys, että se tiimi pelaa, et sitte ku saadaan niitä asioita puhutuksi siinä tiimissä, niin sitte saadaan sieltä kautta, pohdittua et mistähän se johtuis ja mitä ideoita, ajatuksia, yhteenvetoo... moni asia selviää.”

Jos tiimi ei toimi saman arvoperustan pohjalta tai työntekijöiden keskinäisissä väleissä on epäselvyyksiä, lapset aistivat sen. Lasten etu ei toteudu, jos työntekijät eivät tee töitä samalta arvopohjalta. Kireä ilmapiiri vaikuttaa suoraan lapsiin ja koko ryhmään, ja voi aiheuttaa ylimääräistä levottomuutta.

Perustarpeet ja ennaltaehkäisy. Lapsen hyvinvointiin ja kasvuun vaikuttaa olennaisesti, miten hänen perustarpeistaan huolehditaan. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä suuremman painoarvon lastentarhanopettajat laittoivat perustarpeiden hoitamiseen. Työntekijän velvollisuutena on huolehtia, että lapsi saa tarpeeksi ravintoa, lepoa, liikuntaa ja hellyyttä. Nämä asiat vaikuttavat lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Lapsen perustarpeista huolehtiminen on osa päiväkodissa tapahtuvasta ennaltaehkäisevästä työstä.

”Ja tähän perushoittoon kuuluu tietenkin ruoka, puhtaus, uni, päivärhythmi – riippuu vähä lapsen iästä tietysti, että mitä painotetaan...”

”Et se (ennaltaehkäisy) on myös ihan pientäki toimintaa.”

”Enemmän niinku arkipäiväisempää? Ja ei niin mörkömäistä, ei niin massiivista. Se ois vähä sellasta jatkuvaa, ettei siinä tarttis olla mitää isoa huolestuttavaa piirrettä, vaan et vois tehdä sitä (ennaltaehkäisevää työtä) muutenki.”

”...koska jo varhaiskasvatuksen piirissä on jo mahdolliset tulevat ongelmat.”

Haastatteluissa keskusteltiin siitä, kuinka merkittävä rooli varhaiskasvatuksella on lapsen ja perheiden arjen sujumisen kannalta. Kasvattajat pystyvät puuttumaan heränneisiin haasteisiin jo varhaisessa vaiheessa, koska lapset viettävät suurimman osan ajastaan päivässä kasvattajien kanssa. Ennaltaehkäisevien menetelmien ei tarvitse olla mitään valtavan suuria asioita, vaan esimerkiksi syli, kuuleminen, perustarpeista huolehtiminen ja yhdessä olo ovat konkreettisia keinoja.

Suunnittelu. Yhtenä konkreettisena menetelmänä nousi esiin toiminnan suunnittelun tärkeys. Varhaiskasvattajat olivat sitä mieltä, että lapsen edun kriteerit määrittelevät taustalla tehtävää työtä. Ne ohjaavat työntekijöiden suunnittelua ja toimintaa. Lastentarhanopettajat kokivat, että lapsen edun kriteerit näkyivät konkreettisesti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteissa hieman eri tavoin muotoiltuna. Nämä tavoitteet velvoittavat ja ohjaavat lastentarhanopettajien pedagogista suunnittelua ja arjessa tapahtuvaa pedagogiikkaa.

”...mä ehkä koen, että ne on siinä kaiken taustalla vaikuttamassa.”

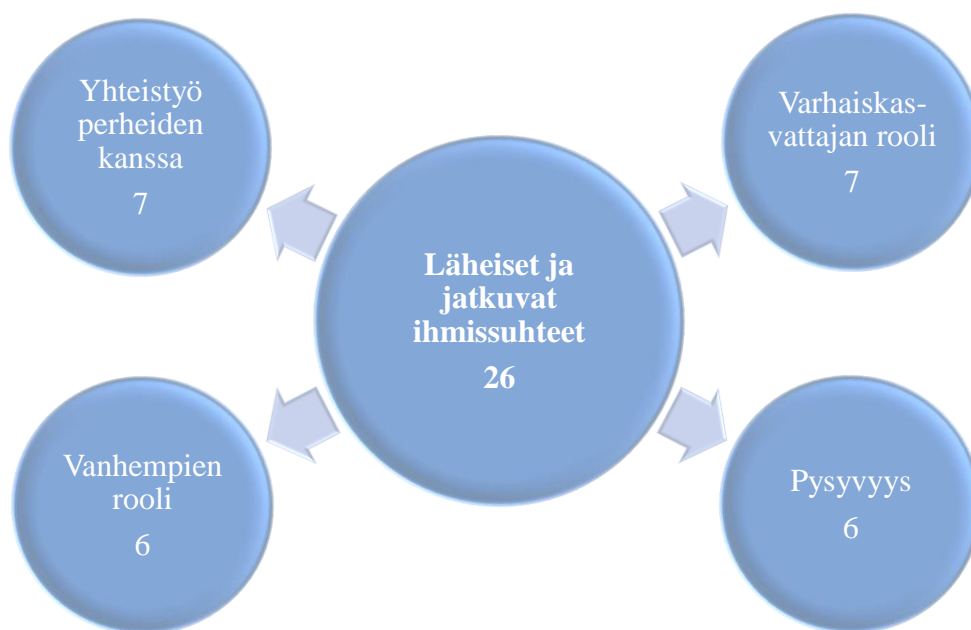
”Että kaikki toiminta ja suunniteltu toiminta ja tämmönen arjessa touhuaminen... lapsen etuahan niissä kaikissa haetaan.”

Lastentarhanopettajilla on KVTES:in (2018) mukaan viisi tuntia suunnittelu-aikaa per viikko. Tähän suunnittelu-aikaan on sisällytetty pedagogisen toiminnan suunnittelu sekä muu lasten asioihin liittyvä työ, esimerkiksi vasukeskustelut. Pedagogisen toiminnan suunnittelun pohjalla on lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, josta kumpuavat yksilölliset toiminnan tavoitteet. Toimintaa suunnitellessa työntekijällä tulee olla aina mielessä lapsen etu ja huomioida lapsen mielenkiinnonkohteet.

Tutkimuskysymykseen saadut vastaukset vastasivat lapsen edun kriteereistä tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheisten ja jatkuvien ihmissuhteiden tukemiseen ja ylläpitämiseen (ks. luku 3.2.2, 4.2 & 4.3.) Lastentarhanopettajien mainitsemilla keinoilla pyritään turvaamaan lapselle lähtökohdista riippumatta yhtäläiset oikeudet kehityksen ja hyvinvoinnin ylläpitoon (ks. luku 4.4).

6.3.2 Läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet

Haastattelutilanteissa oli paljon keskustelua siitä, miten tukea lasten jatkuvia ja läheisiä ihmissuhteita. Keskustelua käytiin neljästä eri näkökulmasta, jotka vaikuttavat lapsen ja perheen välisiin suhteisiin. Alla olevasta kuviosta (kuvio 3) voidaan nähdä, millaiset seikat lastentarhanopettajien mielestä vaikuttavat tästä näkökulmasta lapsen etuun. Esiin nousi useita ilmaisuja ja yhdeltä vastaajalta saattoi tulla useampia, kaiken kaikkiaan ilmaisuja kertyi 26. Vastaajia oli yhdeksän.

Kuvio 3. Läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet (ilmaisut).

Yhteistyö perheiden kanssa. Uuden varhaiskasvatuslain sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä on tullut pakolliseksi tehdä jokaiselle lapselle oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelmansa. Lastentarhanopettajat korostivat, että lapsen oma vasu on sekä dokumentti että työväline varhaiskasvattajille. Osana tätä vasua osa työntekijöistä antavat kotiin vanhempien täytettäväksi erillisen lomakkeen, johon he täyttävät oman näkemyksensä omasta lapsestaan. Tämän lomakkeen tarkoituksena on tuoda lisää tietoa kasvattajille lapsesta vanhempien näkökulmasta. Sekä lomake, että vanhempien kanssa täytettävä vasu tuovat enemmän lapsen ääntä kuuluviin.

”Se uus Vasu on tuonut ainakin ittelle sellasta... haastanut itteäänkin, että sä et voi vaan olettaa et tän ikäset lapset tykkää ja tekee näin, vaan et se pitää sieltä jotenki poimia vanhempien kanssa.”

Varhaiskasvattajan rooli. Muutoksien myötä työntekijöillä on suurempi rooli vanhempien aktivoimisessa. Vanhempi tuntee lapsensa parhaiten ja kasvattajan tehtävänä on vaalia lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Lastentarhanopettajat puhuivat siitä, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea vanhemmuutta ja kasvatusta.

”Ja sitten et se huoltajien mukaan ottaminen, niin sehän on tosi tärkeä. Et se on tavallaan sellasta uutta mitä ei oo aikasemmin ollu niin hirveesti... mut enemmän nyt sitten vanhempiaki opettaa siihen et neki voi meille kertoa vähä.”

”Ehkä nekään (vanhemmat) ei oo niinku oppinut vielä että ai oikeesti mekin voidaan täs jotain toivoa...”

Vanhempien roolin tukemisen lisäksi tärkeässä asemassa on työntekijän ja lapsen välisen suhteen rakentaminen ja sen vaaliminen. Lastentarhanopettajat keskustelivat paljon siitä, kuinka tärkeää on luoda lapseen luottamussuhde. Lapset viettävät päiväkodissa aikaa viidestä kymmeneen tuntiin, ja he tarvitsevat edes yhden aikuisen vierelleen, johon tukeutua päivän aikana. Luottamussuhde auttaa kannattelemaan lasta ja silloin lapsi antaa itsestään myös enemmän työntekijälle.

Lapset tarvitsevat positiivista kannustusta ja onnistumisen kokemuksia, ja näitä kokemuksia työntekijän tulee tarjota lapselle. Positiivinen palaute ja kannustus lisäävät lapsen itseluottamusta ja syventävät lapsen ja aikuisen välistä luottamussuhteen syntymistä.

”...että se on niinku kaiken pohjana että on semmonen turvallinen ympäristö ja turvallinen aikuinen siinä, että ’mä saan olla just semmonen sen aikuisen kanssa.”

Vanhempien rooli. Lapsen edun kriteereissä on mainittuna läheisten ja jatkuvien ihmissuhteiden vaaliminen. Lastentarhanopettajien mukaan tämä toteutuu päiväkoodeissa tehtäessä tiivistä yhteistyötä perheiden kanssa. Uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä.

”Vanhempi on lapselle niinku paras aikuinen mikä on, mutta sitte tavallaan sitä ammattinäkökulmaa varmaanki.”

”Vaikka lapsi on täällä hyvässä hoidossa niin sehän ei sitten riitä... että se on sitten se vanhempi siellä kotona ja se on tärkeä lapselle se kohta.”

”Perhesuhteiden vaalimisesta, että ehkä se näkyy täällä just sillä että, esimerkiksi just nykyään on tultu paljo siitä eteenpäin et annetaan lupa ikävöidä. Mun mielestä se vähän on kuitenkin sitä perhesuhteiden vaalimista, et annetaan sen perheen olla täällä varhaiskasvatuksessakin olla se ydin.”

Pysyvyys. Esille nousi myös työntekijöiden pysyvyys. Kun työntekijät pysyvät samoina ja muutoksia aikuisissa ei tapahdu paljoa, lasten on helpompi luoda luottamussuhde aikuisiin. Lastentarhanopettajien joukossa oli yksi edustamassa vuorohoitoa. Vuorohoidon kohdalla aikuisten pysyvyys koettiin yhdeksi haasteista lasten kannalta, sillä päivän aikana aikuisten vaihtuvuus vuorohoidossa on todella suuri. Niin sanotuissa ”tavallisissa” päiväryhmissä kasvattajien vaihtuvuus on pienempää, joten tutut ja turvalliset aikuiset ovat niissä aina saatavilla. Työntekijöiden pysyvyys auttaa rakentamaan myös paremman luottamussuhteen vanhempien ja varhaiskasvattajan välillä, kun yhteistyötä tehdään samojen työntekijöiden kanssa.

”Sehän on niinku yks lapsen etu, että on pysyvät ja turvalliset aikuissuhteet. Päivän mittaan aikuiset vaihtuu ja lapset voi jo miettiä kotona, et kukahan siellä on aamulla vastaanottamassa ja sit ne kyselee, et ooks sä iltaa meidän kans...”

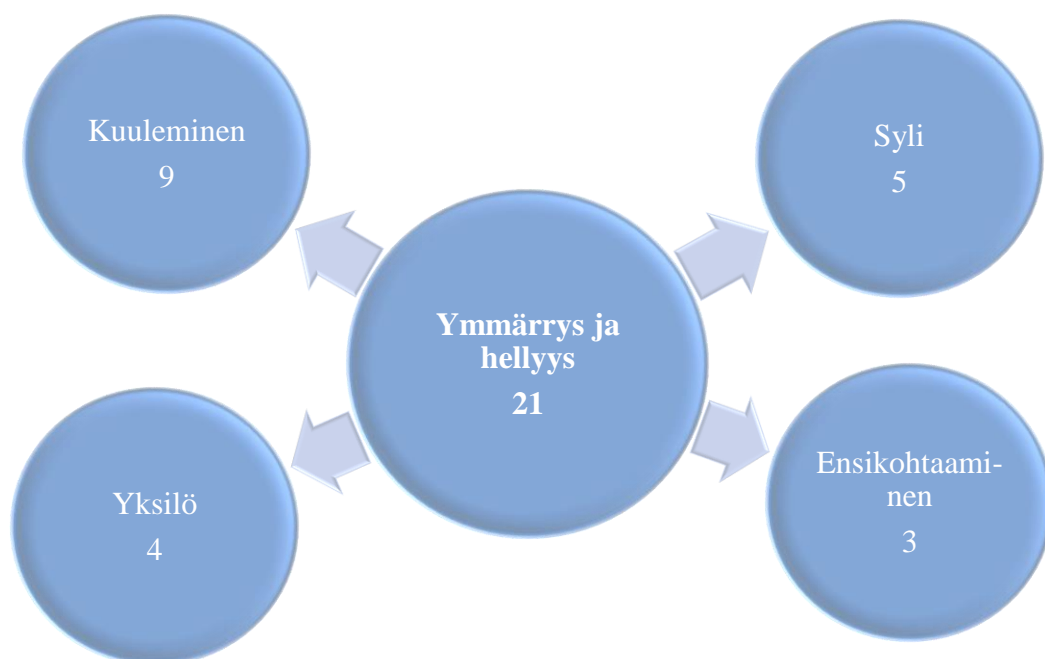
”Mun mielestä viel tärkeempi sille lapselle, on se, että hän siirtyy outojen ihmisten pariin, mutta on kuiteski ne tututkin aikuiset saatavilla. Että vaikka se ryhmä on ihan eri, niin sä voit silti käydä hakemassa sitä tuttua ja turvallista läheisyyttä jostain.”

Tutkimuskysymykseen saadut vastaukset vastasivat lapsen edun kriteereistä tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheisten ja jatkuvien ihmissuhteiden tukemiseen ja ylläpitämiseen (ks. luku 3.2.1, 4.2 & 4.3.). Tämä kriteeri jakautui teh-

dyissä haastatteluissa kahteen eri osaan sen laajuuden ja sisällön vuoksi. Lastentarhanopettajat puhuivat oman roolinsa tärkeydestä (ks. luku 3.2.3) ja henkilöstön pysyvyyden koettiin olevan ammatillisuuden ja roolien jaon selkeyden kannalta tärkeää. Vanhempien roolia tulee tukea ja keskustella yhdessä heidän kanssaan lasta koskevista asioista (ks. luku 3.3 & 4.4).

6.3.3 Ymmärrys ja hellyys

Tämä lapsen edun kriteeri aiheutti eniten hajontaa lastentarhanopettajien antamissa vastauksissa. Kaikki vastaajat käsitelivät aihetta oman näkemyksensä kautta. Teemat valittiin eniten toistuvista käsitteistä ja samankaltaisista ajatuksista (kuvio 4). Esiin nousi useita ilmaisuja ja yhdeltä vastaajalta saattoi tulla useampia, kaiken kaikkiaan ilmaisuja kertyi 21. Vastaajia oli yhdeksän.

Kuvio 4. Ymmärrys ja hellyys (ilmaisut).

Kuuleminen. Lapsen edun kriteereissä on mainittu, että lapsen on saatava tuoda itsensä kuulluksi ja ymmärretyksi. Lapsen kuunteleminen ja kuuleminen tuli mo-

nessa eri asiayhteydessä esiin. Varhaiskasvattajat ovat antaneet sille paljon painoarvoa, mutta myös uudistuneet Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat varhaiskasvattajia kuuntelemaan lapsia ja heidän perheitään monissa eri asiayhteyksissä. Lastentarhanopettajat puhuivat siitä, että on eri asia kuunnella, kuin aidoisti kuulla lasta ja hänen asioitaan. Lapsen kuuleminen lisää kasvattajan ymmärrystä lapsesta ja auttaa kasvattajaa suunnittelemaan ja toteuttamaan pedagogista toimintaa lapselle sekä lapsiryhmälle.

”...on aikaa kuunnella sitä lasta ja se, et vaikkei lapsi sanos suoraa niitä asioita, niin sä pystyt silti kiireettömästi ja kärsivällisesti tutustumaan siihen lapseen niin että sä opit sen oikeasti tuntemaan muutenki, ku vaan niillä pinta kuulumisilla.”

”Se, että mitä se lapsi haluaa, nii kyllä sitä oppii lukemaan sitte niitä ilmeitä ja eleitä ja ääniteitä.”

”Suuri sydän, ja vielä suuremmat korvat (kasvattajalla).”

Syli. Konkreettisena keinona mainittiin myös syli ja sen merkitys lapsen tukemisen kannalta. Syli tuo lapselle turvaa ja lämpöä. Lastentarhanopettajat puhuivat siitä, miten syliä ei saa käyttää rangaistuskeinona ja kieltää lapselta. Päiväkoti saattaa olla joillekin lapsille ainoa paikka, jossa hän saa syliä sekä hellää kosketusta aikuisilta. Syli tarjoaa myös mahdollisuuden yksilölliselle huomioimiselle sekä lapsen kuulemiselle.

”Niin että näyttää sen, että on oikeesti kiinnostunut, että lapset uskaltaa tulla syliin ja kertoo jos on pahamieli tai näyttää sen.”

”Sä niinku annat lapselle mahdollisuuden tulla ite lähelle.”

Yksilö. Lapsella on oikeus saada hellyyttä ja ymmärrystä. Varhaiskasvattajien tehtävänä on nähdä lapsi arvokkaana yksilönä. Vaikka lapsiryhmät ovat suuria, on lapselle luotava tunne siitä, että hän on tärkeä juuri sellaisena kuin on. Lastentarhanopettajat antoivat haastatteluissa yksilölliseen huomioimiseen esimerkkinä lapsen

vasun, joka laaditaan lapsen yksilöllisistä tarpeista käsin. Lapsen yksilöllistä huomioimista on hänen koko tunneskaalansa mahdollistaminen. Työntekijän on oltava läsnä lapselle niissä tilanteissa, joissa lapsen tunteet ovat herkillä eikä lapsi pysty käsittelemään niitä.

”Siis se, että niinku osaa niin ku ajatella sen jutun just sen yksilön, lapsen kannalta, et mitä se lapsi ajattelee, tuntee ja kokee ja minkälainen sen tilanne on.”

”Että yrittää tasapuolisesti kohdella kaikkia lapsia ja että se tasapuolisuus ei tarkoita aina sitä että kaikkien kanssa tehään tiettyjä asioita yhtä paljon vaan yrittää ajatella sen, että mitä se kyseinen lapsi tarvitsee, että sillälaila tasapuolista, että yrittäis jokaisen huomioida.”

”Vaikka täällä on iso joukko, mitä liikutellaan, niin silti nähdään kuitenkin yksilönä kaikki.”

Haastatteluissa käytiin keskustelua myös tasa-arvoisesta kohtelusta ja yksilön huomioimisesta pedagogisessa toiminnassa. Pedagoginen toiminta on suunniteltava siten, että se vastaa jokaisen lapsen yksilöllisiä tavoitteita. Niille lapsille, jotka tarvitsevat erityistä tukea tiettyjen osa-alueiden kanssa, annetaan enemmän aikaa ja mahdollisuuksia asioiden harjoitteluun. Varhaiskasvattajan on muistettava, että samat keinot eivät toimi kaikkiin lapsiin, vaan hänen on keksittävä eri menetelmiä eri lasten kanssa toimimiseen. Tämä edesauttaa lapsen yksilöllistä huomioimista ja hänen kasvun ja kehityksen tukemista.

Ensikohtaaminen. Lastentarhanopettajat painottivat myös lapsen kohtaamista. Jo ensikohtaamiseen täytyy olla positiivisesti varautunut ja tulla avoimin mielin. Vaikka lapsi olisi ollut jo vuosia samassa ryhmässä, tai tulossa vasta ensimmäistä päivää, hänet otetaan aina yhtä ilolla ja avoimin sylin vastaan.

”...niinku kaikki äänen painot ja kaikki ne, niillä on niin iso merkitys siinä, mitä ei ehkä... kaikki ei ehkä tuu ihan heti ajatelleeksi. Että miten tärkeä se on se, ihan niinku ensikohtaaminen.”

”Siis että susta huokuu lapsille turva ja rakkaus, vaikket sä tekisi mitää erikoista.”

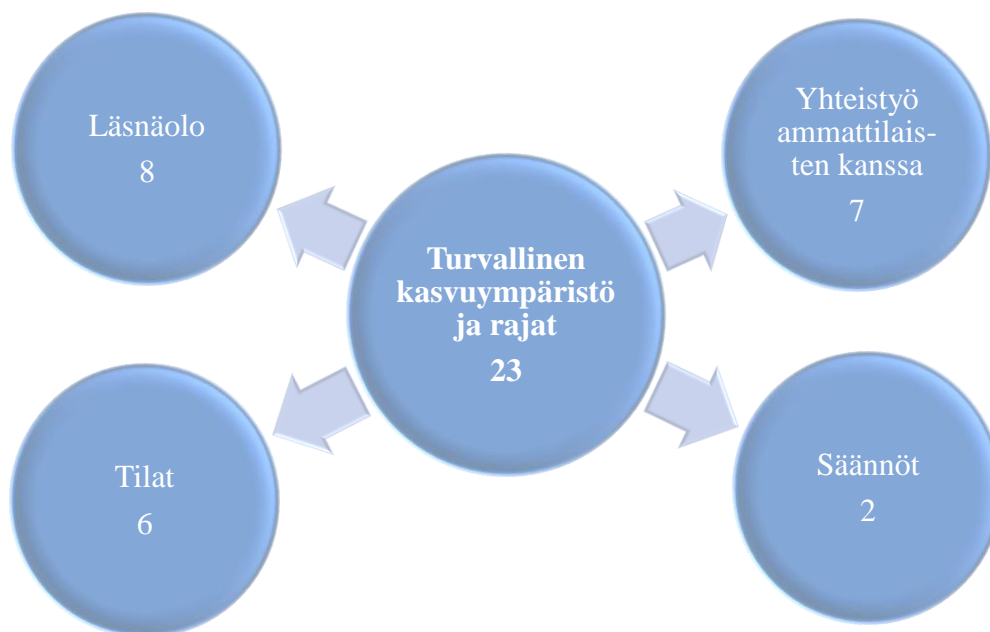
Kohtaamistilanteissa on varhaiskasvattajalla oltava sosiaalista herkkyyttä ja havainnoitava lasta jo tulotilanteessa. Yhtä lailla lapset havainnoivat kasvattajia ja peilaavat heidän tunteitaan ja reaktioitaan vastaten niihin. Lapsen kohtaamisessa on tärkeää laskeutua lapsen tasolle. Lapsen kanssa keskusteltaessa varhaiskasvattajan on tärkeää huomioida oma elekielensä, ilmeensä sekä äänenpainonsa.

”Ettei olla jossain ihan tuolla yläilmoissa ja lapsi vain siellä alhaalla. Eli ollaan siinä lähellä.”

Tutkimuskysymykseen saadut vastaukset vastasivat lapsen edun kriteereistä mahdollisuuteen saada ymmärrystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa (ks. luku 4.2.). Lastensuojelulain mukaisesti (ks. luku 4.1.) tavoitteena on turvata lapsen hyvinvointia, mutta samalla varmistaa se, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi oman kehitystasonsa mukaisesti ja ikäänsä vastaavalla tavalla. Lapsi pitää huomioida yksilöllisesti ja aikuisten on tehtävä päätökset lapsen edun mukaisesti (ks. luku 3.3).

6.3.4 Turvallinen kasvuympäristö ja rajat

Tehdyissä haastatteluissa lastentarhanopettajat antoivat fyysisiä tiloja enemmän painoarvoa kasvattajan omalle roolille ja yhteisön asettamille rajoille. Käydyistä haastatteluista on poimittu ne teemat (kuvio 5), jotka toistuivat ja toivat konkreettasia kyseiselle lapsen edun kriteerille. Esiin nousi useita ilmaisuja ja yhdeltä vastaajalta saattoi tulla useampia, kaiken kaikkiaan ilmaisuja kertyi 23. Vastaajia oli yhdeksän.

Kuvio 5. Turvallinen kasvu ympäristö ja rajat (ilmaisut).

Läsnäolo. Osa lastentarhanopettajista puhui aikuisen roolista ja läsnäolon merkityksestä turvallisuuden tuojana. Aikuisilla on vastuu seurata lasten leikkejä ja puuttua vaaratilanteisiin. Aikuisilla on vastuu myös puuttua kiusaamistilanteisiin, sillä nekin aiheuttavat lapsille turvattomuuden tunnetta. Lapsi kokee olevansa turvassa ja uskaltaa pyytää apua ja lohdutusta aikuiselta, jonka hän kokee turvalliseksi ja läsnäolevaksi.

”Ne läsnäolevat aikuiset... Se ei oo vain materia ja ympäristö vaan enemmän mä painotan sitä meidän jokaisen henkilökohtaista roolia ja sitä, minäkö oot täällä.”

”Se, että lapsella on se tunne, että hänen mielipiteitään arvostetaan ja häntä kuunnellaan... ja hän tulee kuulluksi ja nähdyksi. Aikuisella on aina aikaa hänelle.”

”Millä tavalla me puhutaan lapselle ja kuunnellaanko me, et se läsnäolo. Et se on niinku heti se lämpimän ihmissuhteen luoja kasvattajan ja lapsen välillä.”

Yhteistyö ammattilaisten kanssa. Haastattelutilanteissa nousi esiin myös moniammatillisten tiimien tärkeys. Lastentarhanopettajat puhuivat siitä, miten hyvä asia on, kun tehdään yhteistyötä esimerkiksi lastensuojelun kanssa. Varhaiskasvattajilla on laaja tieto ja näkemys lapsen asioista ja he pystyvät tarpeen niin vaatiessa antamaan paljon tietoa lapsen asioista lastensuojeluun. Yhteistyön myötä molemmat tahot ajavat yhdessä lapsen etua ja pyrkivät turvaamaan lapselle ja perheelle hyvät kasvuolot ja turvallisen arjen.

”Ja sitte mä oon tähän aatellu että tarvittaessa se tiivis yhteistyö sen lastensuojelun kans.”

”Enemmän se tuki annetaan sinne perheeseen ja pyritään saamaan sitä perheen arkea pyörimään.”

”Semmonen ei ois sallittua et mä vaan täyttäisin tääl paperin ja lähettäisin eteenpäin kenenkää tietämättä, vaan kaikki pitää istua yhdessä alas ja käydä vanhempien kans läpi, ennenkö mihinkää toimenpiteisii ruvetaan.”

”Se olis mun mielestä hirveen tärkeää, että me tiedettäis, että minkä moisia tukitoimia lapselle annetaan, ja ketkä henkilöt on hänen kanssaan tekemisissä.”

Tilat. Lastentarhanopettajat pitivät päiväkotiympäristön turvallisuutta oleellisena tekijänä puhuttaessa lasten turvallisuudesta lapsen edun kannalta. Esimerkiksi ulkoiluympäristön tulee olla aidattu, hyvin valaistu ja kiipeilytelineiden on oltava turvallisuussuosituksen mukaisia. Sisätilojen on oltava tarpeeksi tilavat suurillekin lapsiryhmille ja pelien ja lelujen on oltava lapsille sopivia. Varhaiskasvattajilla ei ole kuitenkaan aina mahdollisuuksia vaikuttaa päiväkotien pohjaratkaisuihin ja tuoda esiin omia näkemyksiään siitä, mikä olisi varhaiskasvatuksen kannalta hyvä ja turvallinen ympäristö lapselle. Kasvattajat pystyvät suoraan vaikuttamaan siihen, miten sisätilat on sisustettu lapsen edun mukaisesti turvallisuuden näkökulmasta katsottuna.

”Tän pitää olla turvallinen ja terveellinen tää ympäristö ja kaikki toiminta täällä.”

”Siis kyllä mä koen, että tää on turvallinen ja turvallisuudenhan tekee paljon myös niinku se pihapiiri.”

”Esimerkiksi tilat ja kaikki tämmöset, niin niissä ei esimerkiksi oo ollu ykkösenä lapsen etu ja tää tämmönen (suunnittelussa).”

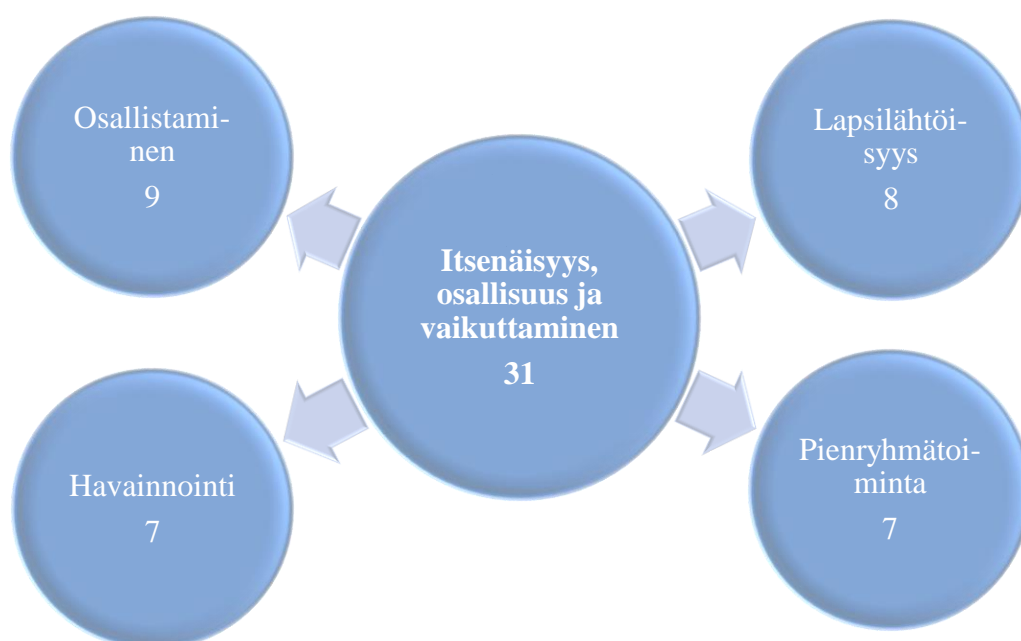
Säännöt. Yhteiset sopimukset eli ”säännöt” laaditaan yhdessä lasten kanssa ja käydään läpi. Ne lisäävät ryhmän positiivista vuorovaikutusta keskenään ja tuovat turvaa lapsille. Varhaiskasvattajilla on kaikilla oltava yhteinen linjaus siitä, miten toimitaan eri tilanteissa. Yhdenmukaisuus rajojen asettelussa ja pitämisessä ajavat myös tasa-arvoista kohtelua sekä aikuisten että lasten keskuudessa. Tietty päivärytmi sekä rutiinit auttavat lasta sopeutumaan ja tuovat hänelle turvaa vieraassa paikassa. Varhaiskasvattajien tehtävänä on ennakoida lapselle mahdolliset muutokset tuttuun ja turvalliseen rutiiniin ja sanoittaa, mitä tehdään ensin ja mitä sen jälkeen. Konkreettisia välineitä rutiinien ja päivärytmin esiin tuomiseen ja sanoittamiseen ovat esimerkiksi päiväjärjestys-kellot ja kuvakortit päivän tapahtumista.

”Toi lapsen huolto, suojaaminen ja turvallisuus, nuo tekijät, niin mun mielestä täällä päiväkodilla ne näkyy kaikissa säännöissä ja rajoitteissa, ja ympäristössä, rytmisissä, rutiineissa. Kaikissa on huomioitu se sellanen lasten turvallisuus ja hyvinvointi.”

Tutkimuskysymykseen saadut vastaukset vastasivat lapsen edun kriteereistä turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden kriteeriin (ks. luku 4.2.). Fyysisellä kasvuympäristöllä koetaan olevan suuri merkitys turvallisuuden tunteen tuojana, mutta suurempi painoarvo annettiin varhaiskasvattajan ja aikuisten läsnäololle ja heidän yhtenäisille linjoille (ks. luku 4.3.). Moniammatillisella yhteistyöllä on myös iso rooli varhaiskasvatuksessa ja siihen turvaudutaan aina, kun mahdollista (ks. luku 4.4.). Moniammatillinen yhteistyö on oleellinen osa varhaiskasvatuksessa tehtävää ennaltaehkäisevää työtä varhaisen puuttumisen merkeissä.

6.3.5 Itsenäisyys, osallisuus ja vaikuttaminen

Lapsen edun kriteereistä itsenäisyyden tukeminen, osallisuus ja vaikuttaminen koettiin helpoiten toteutettavaksi. Lastentarhanopettajat painottivat osallisuuden merkitystä ja haluavat yhä enemmän tuoda työssään lasten ääntä kuuluviin. Alla olevassa kuviossa (kuvio 6) on jaettu osallisuus kokonaisuutena neljään eri osa-alueeseen lastentarhanopettajien ajatusten pohjalta. Esiin nousi useita ilmaisuja ja yhdeltä vastaajalta saattoi tulla useampia, kaiken kaikkiaan ilmaisuja kertyi 31. Vastauksia oli yhdeksän.

Kuvio 6. Itsenäisyys, osallisuus ja vaikuttaminen (ilmaiset).

Osallistaminen. Lasten osallistaminen ja heidän ideoidensa toteuttaminen tuo työntekijälle onnistumisen kokemusta ja iloa. Lastentarhanopettajat kokivat työn mielekkääksi ja sisällöllisesti antoisaksi, kun toteuttivat lasten ideoita työssään. Osallisuutta on korostettu entisestään uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä ja se oleellisesti toteuttaa lapsen etua.

”Aikasemminkin on lapsen osallisuudesta puhuttu ja lapsilähtöisyydestä, mutta nyt niinku ihan toisella tavalla. Että lapset antaa sen sisällön ja me

mietitään sitten miten me toteutetaan se sisältö, eikä niinku mietitään kaikki valmiiksi.”

”Se osallisuuski et kuunnellaan sitä lasta niinku itse toiminnassa. Niin seki jo tavallaan tuo jo myös sitä lasta lähemmäksi ja kokemusta, että minulla on nyt valtaa sanoa, ja minun ääneni tulee kuuluviin.”

Lapsilähtöisyys. Lastentarhanopettajat puhuivat paljon lapsilähtöisyydestä. On tärkeää, että ideat tulevat lapsilta ja työntekijän tehtävänä on tuoda ne käytäntöön, jos se on mahdollista. Vaikka idea tulee lapselta, on sillä oltava pedagoginen tavoite. Lasten ideoiden kuuleminen ja toteuttaminen antaa lapselle kokemuksen osallisuudesta ja siitä, että hän pystyy vaikuttamaan asioihin.

”Aikuisen tehtävänä on sitten selvittää, että pystyykö sen toteuttaa, ja jos ei, tai jos se on muuten vaan käyttökelvoton idea niin sitten pitää myös pystyä selittää se sille lapselle, että miksi toimitaan näin.”

”Niin mieluummin mä teen sen heidän tavallaan tahdon mukaan, ku niin et ’hei mä oon nyt suunnitellut tämän näin ja nyt tehään näin’. Vaan että se oikeesti niinku mukaan siihen, mitä lapset haluaa.”

Havainnointi. Haastatteluissa lastentarhanopettajat pohtivat sitä, millaisilla keinoilla lapsen ääni saataisiin kuuluviin. Monet nostivat esille havainnoinnin tärkeyden. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän se vaatii työntekijöiltä työtä ja herkkyyttä huomata, mikä lapsia oikeasti kiinnostaa ja mitä he sillä hetkellä tarvitsevat. Lastentarhanopettajat antoivat esimerkkejä eri havainnoinnin ja dokumentoinnin työvälineistä. Leikki- ja ulkoilutilanteissa pienten lasten kanssa käytetään erilaisia havainnointilomakkeita ja sosiogrammeja, joiden tavoitteina on seurata lapsen leikkiä sekä sosiaalisia tilanteita. Muita käytännön esimerkkejä lapsen mielipiteiden esiin saamisessa olivat tukikuvien ja -viittomien käyttö, sanoittaminen sekä keskustelu suoraan lapsen kanssa.

”Otetaa lapset huomioon, niiden ajatukset ja mielenkiinnon kohteet. Ja annetaan se mahdollisuus vaikuttaa, niitä lasta koskeviin asioihin.”

Pienryhmätoiminta. Havainnoinnin, lasten ideoiden kuulemisen ja niiden toteuttamisen lisäksi lapsen osallisuutta tukee pienryhmätoiminta. Lastentarhanopettajat kokivat pienryhmätoiminnan liittyvän oleellisesti lapsen edun toteuttamiseen, koska lapsia pystyy havainnoimaan ja tukemaan paremmin pienemmissä ryhmissä.

”Se pienryhmätoiminta, et sä jaat sitä porukkaa pieniin porukoihin, jos niitä on paljon. Et jos ollaan kaikki samassa tilassa nii ethän sä pysty, etsä tiedä mitä siellä tapahtuu noitten kahden lapsen välillä... Ei silloin toteudu se lapsen etu, jos ne ympätään kaikki samaan...”

”Mitä pienempi tavallaan se ryhmäkoko, sitä on paljon, paljon, PALJON enemmän aikaa antaa sitä henkilökohtaista huomiota ja olla, konkreettisesti enemmän läsnä.”

Pienryhmätoiminta vahvistaa vielä enemmän lapsen kuulemistä ja osallistamista päiväkodin arjessa. Pienryhmä tuo myös lapselle enemmän turvaa ja auttaa hiljaisempiakin lapsia avautumaan. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on mainittu pienryhmätoiminta ja sen toteuttamisen tärkeys lapsen osallisuutta tukevana tekijänä.

Lapsen kasvua itsenäisyyteen tukee pienryhmätoiminta sekä arjen tilanteissa lapsen vastuuttaminen. Yhtenä konkreettisena keinona haastatteluissa mainittiin kaveritaidot ja niiden harjoittaminen. Lapselle tulee opettaa toisten kohtaamista ja kuuntelemista. Kaveritaitojen harjoittelun myötä lapsi oppii toimimaan ryhmässä ja kunnioittamaan muita.

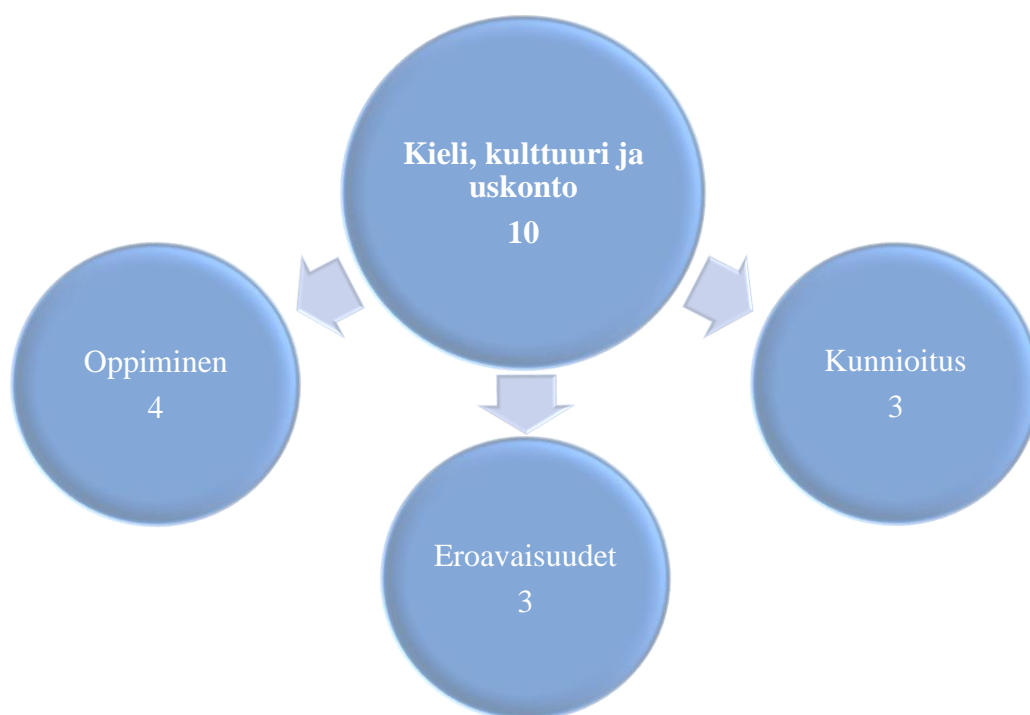
”Jokasen lapsen etu on se, että kohtelee toisia hienosti ja mikä meidän ryhmästä on noussu nyt erityisesti tää kaveritaidot. Siihen liittyy niin paljon asioita. Siinä on niinku se lapsen etu ykkösenä.”

Tutkimuskysymykseen saadut vastaukset vastasivat kahteen lapsen edun kriteeriin. Nämä kaksi kriteeriä olivat itsenäistymisen ja vastuullisuuteen kasvaminen sekä mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omilla asioissaan (ks. luku 4.2.). Jo YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (ks. luku 2.2.3) on mainittu lapsen oikeus

osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lastentarhanopettajat kokivat, että lasten osallisuus ja sen toteutuminen on heidän velvollisuutensa. Myös varhaiskasvatuslaki (ks. luku 3.2.1) mainitsee tavoitteissaan lapsen tukemisen ja itsenäisyyteen kasvattamisen.

6.3.6 Kieli, kulttuuri ja uskonto

Kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen kriteeri koettiin haasteelliseksi varhaiskasvatuksen kannalta. Osalla haastatelluista lastentarhanopettajista ei ollut kokemusta muista maista ja kulttuureista tulleista lapsista ja perheistä, ja heidän kanssaan tehtävästä yhteistyöstä, koska monikulttuurisuus ei ollut niin näkyvää. Haastatteluissa lastentarhanopettajat puhuivat kulttuurista enemmän tutustumisen ja oppimisen kannalta. Alla olevaan kuvioon (kuvio 7) on korostettu lastentarhanopettajien ajatuksia aiheesta. Esiin nousi useita ilmaisuja ja yhdeltä vastaajalta saattoi tulla useampia, kaiken kaikkiaan ilmaisuja kertyi 10. Vastaajia oli yhdeksän.

Kuvio 7. Kieli, kulttuuri ja uskonto (ilmaisut).

Oppiminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja pedagogisessa viitekehyksessä on mainittu kulttuurillinen oppiminen. Lastentarhanopettajien mukaan tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että tutustutaan lasten kanssa eri maihin, niiden kulttuureihin ja tapoihin. Lasten kanssa voidaan askarrella esimerkiksi eri maiden lippuja tai vaikka omasta kulttuuristaan kertovia pieniä tauluja. Lisäksi lasten kanssa voidaan opetella yksinkertaisia fraaseja eri kielistä esimerkiksi, hei ja itsensä esittely. Myös laulut ja leikit ovat oleellinen osa eri kulttuureista opittaessa.

”Pitäis tuoda sitä suomalaista kulttuuriperintöä ihan koko perheelle, että miten täällä toimitaan. Ja miten täällä arvostetaan sitä lasta.”

Sen lisäksi, että opetetaan vieraista kulttuureista päiväkodeissa, on tärkeää opettaa muista maista ja kulttuureista tuleville lapsille ja heidän perheilleen suomalaisia käytänteitä ja perinteitä. Ne auttavat sopeutumaan ja integroitumaan paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomen laissa on sanottu, että opetusta ja kasvatusta tulisi saada omalla äidinkielellään, ja tämä pyritään mahdollistamaan myös varhaiskasvatuksessa käyttämällä tulkkipalveluita muun muassa vasukeskusteluissa.

”Sitten tulee kulttuuriset erot vanhempien kanssa, et minkälaisesta kulttuurista tulee ja oloista ja mitä he on nähny ja onko heidän kulttuurissa esimerkiksi ruumiillinen kuritus sallittua... mitä meillä taas ei ole.”

Eroavaisuudet. Toisinaan varhaiskasvattajat kokevat, että kulttuurilliset erot aiheuttavat yhteentörmäyksiä vanhempien kanssa. Nämä eroavaisuudet haastavat varhaiskasvattajia ja heidän ammatillista taitoaan siinä, miten viedään keskustelua ja perheen asioita eteenpäin. Välillä tulee tilanteita, joissa varhaiskasvattajien ja vanhempien näkemykset lapsen edusta eroavat toisistaan. Tällaisissa tilanteissa olisi tärkeää löytää yhteisymmärrys ja jakaa ajatuksia rehellisesti ja avoimesti puolin ja toisin.

”Et siinä saattaa olla niinku paljon sellaisia törmäyskohtia et ku ne on niin erilaisia ne kulttuurit.”

”Että ei vaadita että kaikki menee samaan muottiin, vaan että kunnioitetaan niitä kulttuurieroavaisuuksia ja mahdollistetaan niiden mukaan toimiminen täällä.”

Kunnioitus. Lastentarhanopettajat toivat esiin kulttuurista puhuttaessa kunnioituksen tärkeyden. Kunnioituksen tulee olla molemminpuolista. He kokivat, että kunnioitus syntyy molemminpuolisesta ymmärryksestä ja siitä, että asioista keskustellaan avoimesti. Yhtenä isona tekijänä lastentarhanopettajat mainitsivat koulutuksien tärkeyden. He kokivat, että tiedon jakaminen ja koulutuksen saaminen eri kulttuureista tulevista perheistä on oleellista myös lapsen edun kannalta.

”Otetaan huomioon lapsen oman kulttuurin tavat ja tekijät ja kunnioitetaan niitä. Annetaan mahdollisuus tuoda tänne päiväkotiin ne kulttuurilliset tekijät.”

”Mut sellasia tiettyjä siisteystavat... tai jotkut tälläset et haluaa tuoda omat lakanat tai jotaki tällästä. Niin mä aattelin, että mahdollistetaan se sitte. Eihän se oo sit keltää meistä pois ja se on vaan mun mielestä sen lapsen taustan ja kulttuurin kunnioittamista.”

Tutkimuskysymykseen saadut vastaukset vastasivat lapsen edun kriteereistä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimiseen (ks. luku 4.2.). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (ks. luku 3.2.2) on johdettu YK:n lapsen oikeuksien julistuksesta ja arvopohjalta. Lapsella on oikeus yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun ja syrjimättömyyteen riippumatta hänen syntyperästään, kulttuuristaan ja uskonnollisesta taustasta (ks. luku 3.3).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvattajien tietoa lapsen edusta, kuinka lapsen etu toteutuu käytännössä ja millaisia ajatuksia aihe heissä herättää. Opinnäytetyön pääutkimusongelmana oli selvittää, miten lapsen edun kriteerit toteutuvat varhaiskasvatuksessa. Haastattelutilanteissa alatutkimusongelmat esitettiin ensin, sillä haluttiin saada tieto siitä, miten teorian tieto on työntekijöillä hallussa. Tämä auttoi antamaan haastattelijoille kuvaa siitä, kuinka paljon on tarvetta esittää johdattelevia lisäkysymyksiä haastattelun edetessä. Voidakseen puhua käytännön työmenetelmistä, on jokaisella oltava tieto siitä, miten ja miksi lapsen etua toteutetaan.

Tämän työn tavoitteena oli lisätä varhaiskasvattajien tietoa lapsen edusta ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta. Lapsen edun kriteerit ovat avainasemassa toteutettaessa lapsen etua sekä ohjaamassa kasvattajien pedagogista toimintaa. Työn ajankohtaisuus korostui, sillä uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) ohjaa työntekijöitä yhä enemmän lapsia osallistamaan sekä huomioimaan pedagogiseen toimintaan ja kasvatukseen. Lastentarhanopettajat kokivat aiheen hyödylliseksi oman työn reflektoinnin kannalta. Aihe herätti paljon ajatuksia ja keskustelua siitä, miten meneillään olevat muutokset asettavat paljon haastetta varhaiskasvattajille.

Ensimmäinen alatutkimusongelma, mitä lapsen edun kriteerejä tiedät, aiheutti lastentarhanopettajissa alkuun hämmennystä. Se kuitenkin koettiin aiheeseen virittävänä ja hyvän pohjan luojana myöhempiä kysymyksiä varten. Lapsen etu oli tuttua lastentarhanopettajille, mutta hyvin harvat olivat ajatelleet, millainen merkitys lapsen edun toteuttamisella on. Varhaiskasvatus mielletään ennaltaehkäiseväksi työmuodoksi, mutta tieto siitä, mitä kaikkea se pitää sisällään ei ollut kaikilla hallussa. Haastattelujen edetessä aiheen merkitys kuitenkin toi tärkeää tietoa kasvattajille ja pohjaa sille, miksi varhaiskasvatuksesta puhutaan ennaltaehkäisevänä työmuotona.

Toinen alatutkimusongelma, mitä lapsen edun kriteerit tarkoittavat varhaiskasvatuksessa, toi esiin selkeän eron lastentarhanopettajien välillä. Alussa edun kriteerien koettiin olevan uusi asia. Mitä pidemmälle haastattelut etenivät ja siirryttiin puhumaan käytännön esimerkeistä, sitä selkeämmän ymmärryksen kaikki saivat. Monet

pitivät lapsen etua ja niihin liittyviä kriteerejä taustalla vaikuttamassa olevina arvoina ja ohjeina. Lapsen edun kriteerien merkitys ja tarkoitus selkeni varhaiskasvattajille, kun teoria yhdistettiin käytäntöön.

Varsinainen päätutkimusongelma, miten lapsen edun kriteerit toteutuvat varhaiskasvatuksessa, koettiin mielenkiintoiseksi aiheeksi pohtia. Käytännön esimerkkien löytyminen arjesta tuli lastentarhanopettajilta luonnostaan. He osasivat yhdistää konkreettiset esimerkkinsä siihen, mitä osaa lapsen edusta se toteutti. Lapsen edun toteuttaminen koettiin erittäin tärkeäksi ja oleelliseksi tekijäksi varhaiskasvatuksessa. Lastentarhanopettajat antoivat eniten painoarvoa pienille valinnoille arjessa. Lapsen edun toteutuminen ei vaadi mitään suuria asioita, vaan pienilläkin asioilla on lapselle suuri merkitys. Varhaiskasvatuksessa on helppoa toteuttaa lapsen etua ja puuttua alkaviin ongelmiin jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen on varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa ennaltaehkäisevää työtä.

Tasapainoisen kasvun ja kehityksen tukeminen osuu varhaiskasvatustyön ytimeen. Se on kasvattajien perustyönkuvaa ja siitä koostuu yli puolet päivän aikana tapahtuvista asioista. Lastentarhanopettajat keskustelivat siitä, miten varhaiskasvatuksessa kyetään vaikuttamaan välittömästi lapsen perustarpeisiin, kasvuun ja kehitykseen. Päiväkodeissa on tietyt rytmit ja rutiinit, jotka pysyvät aina samoina ja siten tukevat lasta. Se tuo turvaa ja auttaa lapsia ennakoimaan tulevaa. Selkeä rytmi ja rutiinit takaavat sen, että lapsi saa riittävästi lepoa, ravintoa, mahdollisuuden leikkiin ja liikkumiseen sekä kaverisuhteiden rakentamiseen. Lisäksi lapsi saa osakseen aikuisilta huomiota, hellyyttä ja läsnäoloa. Jotta arki olisi sujuvaa ja rytmitettyä, vaatii se lastentarhanopettajilta ja muilta kasvattajilta aktiivista suunnittelua. Lastentarhanopettajat puhuivat varhaiskasvatuksesta positiivisena työympäristönä, mikä mahdollistaa jokaisen vahvuuksien ja taitojen käytön.

Suunnittelun pohjana on lasten havainnointi ja yksilölliset tavoitteet. Lastentarhanopettajat painottivat, että suunnitelma on oltava, mutta siitä on kyettävä myös joustamaan. Se on pohjana kaikelle toiminnalle, sekä ohjatuille hetkille että arjen tilanteisiin. Jokaisella työntekijällä on oltava tiedossa oma roolinsa ja työnkuva on ol-

tava hallussa. Lastentarhanopettajat toivat esiin tiimin ja toimivan tiimin merkityksen työn sujuvuuden ja lapsen edun kannalta. Tiimin on oltava toimiva ja puhaltaa yhteen hiileen. Sen on toimittava samalta arvopohjalta ja työntekijöiden on tuettava toinen toistaan. Tiimin yhteiset palaverit ovat otollisia hetkiä jakaa ajatuksia ja havaintonsa lapsista ja yhdessä keksiä keinoja, joilla lasta voitaisiin tukea.

Haastattelutilanteissa lastentarhanopettajat korostivat työntekijöiden ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä lapsen etua ajavana tekijänä. Lastentarhanopettajat toivat esiin, että työntekijältä vaaditaan erilaisia ominaisuuksia, jotta hän kykenee toteuttamaan lapsen etua asetettujen vaatimusten ja ohjeiden mukaan. Varhaiskasvattajalta vaaditaan tilanneherkkyyttä, kykyä havainnoida lapsia yksilönä sekä ryhmänä ja hänen on oltava läsnä oleva sekä lämmin. Työntekijän motivaatiolla on myös suuri merkitys siinä, miten hyvin ja miten paljon hän haluaa toteuttaa lapsen parasta. Varhaiskasvattajilta vaaditaan arvostusta tehtävää työtä sekä lapsia kohtaan.

Lasten edun kriteerien toteuttaminen käytännössä voi lastentarhanopettajien mukaan tapahtua monella eri tavalla. Joitakin lapsen etuun liittyviä seikkoja on helpompaa toteuttaa kuin toisia. Lapsen osallisuus ja vaikuttaminen olivat lastentarhanopettajien mielestä oleellisin puhuttaessa lapsen edusta ja edun kriteereistä. Se edesauttaa lapsia saamaan positiivisia kokemuksia ja tukee heidän kasvua ja kehitystä parhaiten. Sillä koettiin olevan myös lasten kannalta katsoen suurin painoarvo. Havainnoimisella ja pienryhmätoiminnalla saadaan esiin paremmin se, mitä lapsi tarvitsee ja haluaa. Se auttaa työntekijöitä yksilöimään lapsen tarpeita ja toiveita. Lasten mukaan ottaminen ja osallistaminen arjen hetkissä ja suunnitellut pedagogiset hetket antavat lapselle kokemuksen siitä, että hän osaa ja pystyy. Osallistaminen ja pienryhmätoiminta toteuttavat lapsilähtöisyyttä. Lastentarhanopettajat kokivat, että lapsilähtöisyyttä pitäisi toteuttaa vielä enemmän. Lapsilähtöisesti toimiminen tuo myös vastaavasti iloa ja onnistumisen kokemuksia työntekijälle, kun lapsi onnistuu ja nauttii tekemisestä. Aikuisjohtoisuudesta lapsilähtöisyyteen siirtyminen ei ole kaikille välttämättä helppoa, vaan vaati enemmän totuttelua ja opettelua.

Lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma koettiin olevan lapsen edun ytimessä. Lastentarhanopettajat painottivat sitä, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ei saa

jääda vain kaappiin lojumaan. Sitä tulisi käyttää konkreettisenä välineenä pedagogisen toiminnan suunnittelun pohjana. Se ei ole vain merkityksetön paperi, joka täytetään, kun on pakko. Siinä otetaan huomioon lapsen omat näkemykset ja mielenkiinnon kohteet, se auttaa työntekijää näkemään lapsen yksilönä, se tehdään yhteistyössä vanhempien ja mahdollisten muiden ammattilaisten kanssa.

Haastateltujen lastentarhanopettajien mielestä heidän on helppoa antaa hellyyttä ja ymmärrystä lapselle. Jokainen työntekijä tekee työtä omalla persoonallaan ja antaa ymmärrystä ja hellyyttä kukin omalla tavallaan. Merkittävimpänä keinona mainittiin syli ja sen tärkeys. Syli mahdollistaa läheisyyden antamisen sekä lapsen aidon kuulemisen. Se tuo lapselle turvallisuuden tunnetta. Sylin lisäksi lapsen ensikohotaaminen koettiin merkittävänä asiana. Kun lapsen kohtaa joka päivä avoimin sylin, lapselle välittyy kokemus, että hän on kaivattu ja haluttu. Lastentarhanopettajat kokivat, että ymmärryksen ja hellyyden antaminen on yksi tärkeimmistä tekijöistä lapsen edun kriteereihin peilattaessa. Silloin lapsi kohdataan juuri sellaisena kuin hän on, ja annetaan lapsen olla juuri sellainen kuin on.

Yksi asia, mitä lastentarhanopettajat korostivat tärkeäksi, oli moniammatillinen yhteistyö. Yhteistyökumppaneiksi mainittiin erityisesti neuvola, erityislastentarhanopettaja sekä lastensuojelu. Yhteistyön koetaan ajavan lapsen ja perheen etua, kun molemmin puolinen tiedonsiirto on ajantasaista ja toimivaa. Haastatteluissa nousi esille yhteistyön pirstaleisuus. Varhaiskasvattajat ovat velvollisia antamaan lähes kaiken tiedon lapsesta, esimerkiksi lastensuojeluun. He toivoivat, että saisivat vastavuoroisesti tietoa lapsen tilanteesta sekä konkreettisia käytännön menetelmiä lapsen kanssa toimimiseen. Tämä ajatus lähti siitä, kun lapset viettävät suuren osan ajastaan päiväkodissa varhaiskasvattajien kanssa, mikä mahdollistaa lapsen tukemisen koko päiväisesti. Lastentarhanopettajat pohtivat, onko se lapsen edun mukaista, jos lastensuojelu ei jaa varhaiskasvatuksen kannalta oleellisia tietoja lapsesta takaisin heille. Toimiva yhteistyö kannattelee yhteistyön molempia osapuolia, ja tukee lapsen kasvua ja kehitystä monipuolisesti.

Lastentarhanopettajien välillä oli paljon eroja siinä, millaista ja miten paljon kokemusta heillä oli muista maista ja kulttuureista tulevista lapsista. Vaikka kokemusta

monikulttuurisuudesta ei ollut paljoa, he kaikki antoivat suuren painoarvon kunnioitukselle sekä opetuksen tärkeydelle. Ne edesauttavat lapsen identiteetin vahvistamisessa. Näkemuserot ja kasvatustavat saattavat poiketa toisistaan todella suuresti, mutta keskinäinen kunnioitus ja arvostava kohtaaminen vaativat molemminpuolista avointa keskustelua ja ymmärrystä.

Suomessa varhaiskasvatusta tulisi saada omalla äidinkielellään. Muista maista tulleiden kohdalla tätä on haasteellista toteuttaa. Lapset, jotka eivät puhu suomea, tarvitsevat erityistä tukea kielen oppimiseen. Tämä voidaan mahdollistaa muun muassa pienryhmissä järjestettävänä toimintana. Tukikuvat, viittomat, rauhallinen puhe ja pilkotut ohjeet edesauttavat näiden lasten oppimista. Suomenkielisille lapsille voidaan myös opettaa vieraita kieliä vastaavalla tavalla. Lastentarhanopettajilla on vastuu siitä, että jokaista kohdellaan ja huomioidaan tasavertaisesti.

Työn aihe ja ajankohtaisuus sai lastentarhanopettajat puhumaan paljon siitä, miten lapsen etua voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa ja millaisin keinoin sitä voidaan ajaa eteenpäin. Haastattelujen pohjalta voidaan tehdä johtopäätös, että lapsen edun kriteerejä voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa monin erilaisin keinoin sekä suunnitellusti että arjen hetkissä. Nämä edun kriteerit ohjaavat tehtävää työtä. Varhaiskasvatuksessa tehdään ennaltaehkäisevää työtä huomioimalla lapsen edun kriteerit. Haastatteluiden pohjalta voidaan tehdä myös toinen johtopäätös: lapsen edun kriteerit eivät sillä nimellä suoraan näy varhaiskasvattajien tekemässä työssä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) mainitut tavoitteet ovat lapsen etua ajavia tavoitteita, jotka luovat pohjaa varhaiskasvatuksessa tehtävälle työlle. Varhaiskasvattajat tekevät siis työtä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2016) käsin ja näin ollen toteuttavat lapsen etua.

8 POHDINTA

Aihetta valitessa pohdimme varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä. Päädyimme yhdistämään nämä kaksi teemaa yhdeksi kokonaisuudeksi kiinnostuksemme pohjalta opettajan avustuksella. Meneillään olevien pedagogisten muutosten ja LAPE-hankkeiden myötä lasten etu ja ennaltaehkäisevien työmenetelmien käyttö korostuu entisestään. Työ on tehty yhteistyössä varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettajien kanssa heidän kokemuksistaan käsin.

Tutkimukseen osallistuvia päiväkoteja oli haasteellista löytää. Tutkimuksen teema ja aihe koettiin laajaksi, haasteelliseksi ja aikaa vieväksi, mistä johtuen monet päiväkodit kieltäytyivät yhteistyöstä. Valikoidut päiväkodit ottivat meidät kuitenkin ilolla vastaan ja olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseemme. Lastentarhanopettajat kokivat, että he itse hyötyvät tutkimuksestamme todella paljon ja työ koettiin ajankohtaiseksi. Aihe oli hieman vieras monelle heistä ja kysymyksiin vastaaminen koettiin haastattelujen alussa haastavaksi. Lapsen etu oli varhaiskasvattajille tärkeä asia, mutta sen tarkastelu lapsen edun kriteereistä käsin oli heille uutta ja vierasta.

Haastattelutilanteissa osaa lastentarhanopettajista piti rohkaista ja kannustaa enemmän vastaamiseen. He kokivat, että he eivät välttämättä osaa vastata kysymyksiimme ”oikein”. Jokaisessa haastattelussa me painotimme sitä, että tässä työssä ei ole väärää vastauksia. Lapsen etu on niin laaja aihe, ja sitä pystytään tulkita ja tarkastella monesta eri näkökulmasta. Tämän vuoksi päädyimme toteuttamaan haastattelut teemahaastatteluina ja avoimena keskusteluna, jotta kykenisimme saamaan lastentarhanopettajilta mahdollisimman laajat ja totuudenmukaiset vastaukset. Toisaalta valitsemamme aihe oli laaja ja sen toteuttaminen kyselylomakkeen muodossa olisi vaatinut enemmän soveltamista ja aiheen supistamista.

Meneillään olevien muutosten keskellä korostuu työntekijöiden oma motivaatio ja halu toteuttaa uusia Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2016). Lastentarhanopettajat olivat hyvin asian ytimessä ja osasivat peilata lapsen edun kriteerejä oman työhistoriansa ja työskentelytapojensa kautta. He olivat motivoituneita ja antoivat

paljon konkreettisia esimerkkejä siitä, miten toteuttaa lapsen etua päiväkodeissa. Näille lastentarhanopettajille sekä päiväkodeille lapsen etu ja sen toteutuminen olivat tärkeitä tavoitteita.

Tehdyt haastattelut opettivat myös meille paljon uutta. Tutkimukseen keräämämme teoriatieto tuntui siirtyvän käytäntöön hyvin konkreettisesti. Erityisesti käytännön esimerkit ja lastentarhanopettajien jakamat vinkit erilaisiin tilanteisiin olivat opettavaisia. Meille huokui lastentarhanopettajista vahva ammattitaito ja halu kehittyä paremmaksi työntekijäksi. Lastentarhanopettajat motivoivat myös meitä ja meille itselle jäi tunne, että he halusivat tukea myös meidän ammatillista osaamista. Tutkimus oli mielestämme onnistunut, sillä se herätti paljon keskustelua, auttoi henkilöstöä pohtimaan omaa toimintaansa ja nykytilannetta ja se toi paljon uutta tietoa puolin ja toisin.

Olemme pitäneet työn eettisyydestä huolen koko prosessin ajan. Haastattelulupaa kysyttäessä päiväkodit eivät halunneet tuoda ilmi päiväkotien nimiä ja toivoivat, että työssä heistä puhuttaisiin mahdollisimman anonyymisti. Tästä syystä puhumme työssämme Pohjanmaan alueen päiväkodeista, jotta päiväkotien ja työntekijöiden tiedot pysyisivät salassa heidän toiveidensa mukaisesti. Haastatteluiden äänittämiseen kysyttiin lupa jokaiselta erikseen haastattelutilanteessa ja litteroidut haastattelut on tuhottu analysointien jälkeen. Koemme, että työ on myös validi, koska saadut vastaukset ovat olleet suoria ja oikeita vastauksia esitettyihin kysymyksiin. Haastattelutilanteissa pidimme huolen, että keskustelu pysyi asiassa ja olemme käyttäneet saatuja vastauksia sellaisenaan ja pitäneet niiden sisällön muuttumattomana.

Jos tekisimme tämän työn uudelleen, avaisimme paremmin haastattelutilanteen teemoja etukäteen. Tämä auttaisi lastentarhanopettajia vastaamaan monipuolisemmin ja rohkeammin. Lisäksi korostaisimme tiimin kanssa etukäteen käytävän keskustelun merkitystä. Tiimin kanssa etukäteen käyty keskustelu auttaisi lastentarhanopettajaa tuomaan esiin koko ryhmän yhteisen näkemyksen lapsen edusta. Pohdimme myös sitä, olisiko tämä tutkimus parempi tehdä vain yhteen päiväkotiin kohdennettuna vai olisiko laajempi otanta aiheetta ajatellen parempi.

Tätä samaa aiheita voisi tutkia myös suoraan lastensuojelun näkökulmasta työntekijöitä haastatellen, miten siellä toteutuu lapsen etu ja lapsen edun kriteerit. Haastatteluista nousi esiin myös mahdollinen jatkotutkimuksen aihe. Lastentarhanopettajat toivoivat, että joku mahdollisesti selvittäisi tarvetta ja olisiko lastensuojeluun mahdollista saada niin sanottu ”päiväkotiexperti”, joka toimisi linkkinä lastensuojelun sekä päiväkodin henkilöstön välillä lapsen etua ajavana tekijänä. Lisäksi jatkotutkimuksena lapsen etua ja sen toteutumista varhaiskasvatuksessa voisi tutkia vielä syvällisemmin myös vanhempien näkökulmasta katsoen.

LÄHTEET

Bardy, M. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. 49-78. Toim. Bardy, M. Tampere. Juvenes Print.

Geneva Declaration of the Rights of the Child. 1924. League of Nations. Viitattu 3.9.2018. <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>

Hakalehto-Wainio, S. 2013. Lapsen oikeudet ja lapsen etu lapsen oikeuksien sopimuksessa. Teoksessa Lapsioikeus murroksessa. 17-52. Toim. Hakalehto-Wainio, S. & Nieminen, L. Viro. Lakimiesliiton kustannus. Meedia Zone OÜ.

Hakalehto-Wainio, S. & Nieminen, L. 2013. Alkusanat. Teoksessa Lapsioikeus murroksessa. 13-16. Toim. Hakalehto-Wainio, S. & Nieminen, L. Viro. Lakimiesliiton kustannus. Meedia Zone OÜ.

Helenius, A. 2001. Varhaiskasvatuksen juurilla. Teoksessa Varhaiskasvatuksen teoria- ja suuntauksia. 40-57. Toim. Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. Juva. PS-kustannus. Jyväskylä.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Tampere. Tammer-Paino Oy.

Hujala, E., Roos, P., Valpas, A. & Vlasov, J. 2016. The Success Story of Finnish early childhood education. Nokia. Vertikal Oy.

Ihmisoikeudet.net. 2018. YK:n ihmisoikeussopimukset. Viitattu 3.9.2018. <http://www.ihmisoikeudet.net/ihmisoikeussopimukset/ykn-ihmisoikeussopimukset/>

Jyväskylän yliopisto. 2018. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Varhaiskasvatuksen (lastentarhanopettaja) kandidaattiohjelma. Viitattu 26.2.2018. <https://www.jyu.fi/ops/fi/edupsy/varhaiskasvatuksen-lastentarhanopettaja-kandidaattiohjelma>

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2011. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki. Kirjapaja.

Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Esipuhe. Teoksessa Varhaiskasvatuksen teoria- ja suuntauksia. 13-24. Toim. Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. Jyväskylä. Juva. PS-kustannus.

Kivelä, N., Liukkonen, T. & Niemi, A. 2015. Kasvun ja hoidon osaaja. Helsinki. Sanoma Pro Oy.

Kronqvist, E-L. 2017. Miten lapsi kehittyy ja oppii? Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. 10-28. Toim. Hujala, E. & Turja, L. Jyväskylä. PS-kustannus.

Korhonen, R. 2014. Varhainen tuki lapsen kasvu- ja oppimisprosessissa. Teoksessa Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. 247-248. Toim. Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. Helsinki. Edita.

KVTES. 2018. Lastentarhanopettajan työaikaa koskevaan erityismääräykseen muutoksia 1.5.2018 alkaen. Viitattu 19.9.2018. <https://www.kt.fi/sopimukset/ohjeet/kvtes/erityismaarays-lastentarhanopettajan-tyoaika>

Lahtinen, P., Männistö, L. & Raivio, M. 2017. Kohti Suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Helsinki. Juvenes Print. Viitattu 11.3.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/TYÖ2017_7_Kohti%20suomalaista_040417.pdf?sequence=1

Lapsiasia. 2018. Lapsiasiaavaltuutettu. Viitattu 5.9.2018. <http://www.lapsiasia.fi/lapsiasiaavaltuutettu/>

Lastensuojelun Keskusliitto. 2012. Lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyötä kehitettävä. Lehdistötiedote. Viitattu 4.9.2018. <https://www.lskl.fi/teemat/ehkaisevatyo/lastensuojelun-ja-paivahoidon-yhteistyota-kehitettava/>

L. 19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki. Finlex. Viitattu 26.2.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

L. 19.1.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta. Finlex. Viitattu 26.2.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

L. 21.12.2004/1221. Laki lapsiasiaavaltuutetusta. Viitattu 5.9.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041221?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lapsiasiaavaltuutetusta>

L. 29.4.2005/272. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (kumottu). Viitattu 26.2.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2005/20050272>

L. 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Viitattu 5.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P4>

L. 8.4.1983/361. Lastenhuoltolaki. Viitattu 26.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Niiranen, P. & Kinos, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäjillä. 58- 85. Teoksessa Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Toim. Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. Juva. PS-kustannus. Jyväskylä.

Nieminen, L. 2013. Lasten sosiaaliset oikeudet. Teoksessa Lapsioikeus murroksessa. 53-88. Toim. Hakalehto-Wainio, S. & Nieminen, L. Viro. Lakimiesliiton kustannus. Meedia Zone OÜ.

Nyholm, M-L. 2006. Lapsen edun käsite huostaanotossa – näkökulmia ja tulkintoja. Laudatur tutkielma. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto.

Okker, M. & Saarimäki, M. 2016. Lapsen etu on oikeus varhaiskasvatukseen. Lapsen etu ja lapsivaikutusten arviointi osana varhaiskasvatuslain uudistamistyöryhmän työtä. Pro Gradu- tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.

Paavilainen, M. 2012. Ristiaallokosta lapsen oikeuksiin. Lastensuojelun yhteistoiminnan historia. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Pajulammi, H. 2013. Lapsen oikeus osallistua. Teoksessa Lapsioikeus murroksessa. 89-124. Toim. Hakalehto-Wainio, S. & Nieminen, L. Viro. Lakimiesliiton kustannus. Meedia Zone OÜ.

Pelastakaa Lapset ry. 2018. Lapsen oikeudet. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 3.9.2018. <https://www.pelastakaalapsset.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Pölkki, P. & Vornanen, R. 2015. Role and Success of Finnish Early Childhood Education and Care in Supporting Child Welfare Clients: Perspectives from Parents and Professionals. Viitattu 5.10.2018. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10643-015-0746-x.pdf>

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOY.

TENK. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Viitattu 24.2.2018. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

THL. 2016. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 5.3.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

THL. 2018. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Viitattu 11.3.2018. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Unicef. 2018. YK:n yleissopimus LAPSEN OIKEUKSISTA. Suomen unicef. Viitattu 26.8.2018. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus. Tampere. Juvenes Print. Viitattu 27.2.2018. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

LIITE 1

Hei,

olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Vaasan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä aiheesta *Lapsen edun kriteerit varhaiskasvatuksen näkökulmasta*. Opinnäytetyömme ohjaajana toimii Ulla Isosaari ja työllemme on myönnetty tutkimuslupa.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, tietävätkö varhaiskasvattajat lapsen edun kriteerit ja miten he kokevat toteuttavansa niitä omassa työssään. Haluamme työlämme herätellä pohdintaa asian ympärillä varhaiskasvattajien keskuudessa, sillä varhaiskasvatuksessa tehdään yhä enemmän ennaltaehkäisevää työtä.

Toteutamme tutkimuksemme haastattelemalla. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, eikä vastaajien nimiä tule itse työssä esiin. Haastattelutilanne kestää arviolta noin 30-45 minuuttia ja on luonteeltaan keskusteleva.

Haastattelukysymyksemme ovat:

1. Mitä lapsen edun kriteerejä tiedät?
2. Mitä lapsen edun kriteerit tarkoittavat varhaiskasvatuksessa?
3. Miten lapsen edun kriteerit toteutuvat varhaiskasvatuksessa?

Toivoisimme, että saisimme vastaajiksi lastentarhanopettajia, sillä heillä on kokonaisvaltainen kuva omassa ryhmässä tapahtuvasta toiminnasta. Yllä olevat kysymykset toimivat haastattelun pohjana. Ennen haastattelua koko tiimi voi halutesaan käydä niitä läpi. Tämä helpottaisi myös lastentarhanopettajan vastaamista esitettyihin kysymyksiin.

Olemme yhteydessä Teihin puhelimitse, jotta voimme sopia haastattelut Teidän aikatauluuhin sopiviksi aikavälille kesäkuu-elokuu.

Jos Teillä herää kysymyksiä aiheeseen liittyen, voitte laittaa sähköpostia.

Ystävällisin terveisin, Heidi Kentta & Maria Mustajärvi